‘Die Goude’: spiegel van 70 jaar historische belangstelling in de stad Gouda

Paul H.A.M. Abels

‘Die Goude’ spant zich nu al bijna driekwarteeuw in om het verleden van Gouda te onderzoeken, te beleven en te beschrijven. Deze ‘Oudheidkundige Kring’, die in 2003 werd omgedoopt tot ‘Historische Vereniging’, is daarmee zelf onderdeel geworden van de geschiedenis die zij bestudeert. De lotgevallen van de vereniging geven een interessant beeld van de wijze waarop burgers van Gouda door de jaren heen bezig zijn geweest met de geschiedenis van hun stad. Vandaar dat het belangrijk is om de archieven van ‘Die Goude’ zorgvuldig te bewaren en te ontsluiten voor historisch onderzoek. De vrijwel volledige verzameling notulen van de bestuursvergaderingen is bijvoorbeeld uitstekend te gebruiken als seriële bron, die inzage biedt in veranderingen in de historische belangstelling onder inwoners van een snel groeiende Hollandse stad in de twintigste eeuw. In deze bijdrage wordt daartoe een eerste poging gedaan.
Op basis van de bestuursverslagen en enkele andere stukken uit het verenigingsarchief zal het beleid van het bestuur van ‘Die Goude’ in hoofdlijnen worden geanalyseerd en beschreven. Daarbij is een ontwikkeling in vier fasen te onderscheiden, die laat zien hoe verschillend de vereniging door de jaren heen is omgegaan met de toe-eigening van het stedelijk verleden en hieraan invulling heeft gegeven door middel van concrete activiteiten. Bij alle accentverschillen moet echter tegelijk worden opgemerkt, dat het activiteitenpatroon van ‘Die Goude’ vanaf de oprichting tot aan de dag van vandaag een opmerkelijke continuïteit vertoont. Lezingen, excursies en het uitgeven van historische publicaties hebben altijd de hoofdmoot gevormd van het repertoire van de vereniging.

Café ‘Het Schaakbord’ aan de Kleiweg. Foto: Streekarchief Hollands Midden (SAHM).

Fase 1: De geschiedvorsers (1932-1952)

Het initiatief om in Gouda een historische vereniging op te richten werd, in vergelijking met andere Hollandse steden, rijkelijk laat genomen. Terwijl dergelijke geschiedkundige genootschappen in steden als Dordrecht, Leiden, Rotterdam en Den Haag al tussen 1890 en 1917 van de grond kwamen[1], volgde de toch monumentrijke stad aan de Gouwe pas in 1932. In dat jaar belegde een voorlopig comité, bestaande uit zeven mannen op leeftijd, een oprichtingsvergadering in café ‘Het Schaakbord’ aan de Kleiweg. De initiatiefnemers hadden een zeer verschillende professionele én confessionele achtergrond. De rooms-katholieke deken en pastoor B.M.J. van Rooy zat in het café zij aan zij met de streng-gereformeerde P.D. Muylwijk, die als technicus zijn brood verdiende. Zij werden geflankeerd door de pijpenfabrikant D.A. Goedewaagen, de ontvanger der domeinen H. de Groot, de onderwijzer A.R. van de Putte en het oud-schoolhoofd P. de Vos. Als voorzitter van dit bonte gezelschap, waarvan de leden elkaar vonden in een gedeelde interesse voor het verleden van hun

woonplaats, fungeerde de geboren Gouwenaar J. Smit, die in het dagelijks leven advocaat en procureur was.
De in totaal 35 belangstellenden in 'Het Schaakbord', onder wie ook de toenmalige burgemeester E.G. Gaarlandt, werden welkom geheten door de secretaris van het comité, H. de Groot. Uit zijn openingswoord valt op te maken dat de initiatiefnemers zich niet zozeer spiegelden aan oudere verenigingen in de omringende grotere steden, maar de gang van zaken in het kleinsteedse Hulst (Zeeuws-Vlaanderen) voor ogen hadden. Men was onder de indruk van het succes van de aldaar in 1929 opgerichte Oudheidkundige Kring 'De Vier Ambachten', die in drie jaar tijd was uitgegroeid tot een bloeiende vereniging. De keuze van de Gouwenaars om hun nieuwe vereniging ook aan te duiden als een 'Oudheidkundige Kring' - en niet zoals elders als 'Historisch Genootschap' of 'Geschiedkundige Vereniging' - is dan ook onmiskenbaar terug te voeren op dit Hulster voorbeeld.

Voorzitter J. Smit. Foto: SAHM.

Al op deze oprichtingsvergadering werd het hoofdbestanddeel van het programma gevormd door een historische lezing. Voorzitter Smit schilderde ter onderbouwing van het bestaansrecht van een historische vereniging de rijke Goudse geschiedenis. Dat gebeurde in de vorm van een 'vlotte causerie, die met humoristische opmerkingen werd gekruid'. De lezing had het beoogde wervende effect, want de secretaris mocht aan het einde van de avond de namen van 38 nieuwe leden noteren. Het eerste lid van 'Die Goude' was overigens een vrouw, M.A.C.M. van Hattum, archivaris van de stad. Burgemeester Gaarlandt werd bereid gevonden als erevoorzitter zijn naam aan de Kring te verbinden.
Zoals het een vereniging betaamt, werden vervolgens de doelstellingen van 'Die Goude' geformuleerd, ten behoeve van de vast te stellen statuten en reglementen. De Kring kreeg een tweeledig doel. Allereerst beoogde zij 'de kennis van de geschiedenis, volkskunde, taalkunde en oudheden van Gouda en omgeving te bevorderen en te verspreiden'. Om dit te bereiken had het voorlopig comité, dat ontwerpstatuten had opgesteld en door de oprichtingsvergadering voltallig werd gekozen tot bestuur, een zeer breed palet aan activiteiten voor ogen. Bovenaan deze waslijst prijkte de uitgave van boeken en tijdschriftartikelen over de geschiedenis van Gouda. Daarna volgden onder meer het houden van lezingen, het organiseren van optochten, tentoonstellingen, oude spelen en toneelvoorstellingen, de uitwisseling van publicaties met 'studiekringen' in binnen- en buitenland, het verzorgen van cursussen geschiedenis, oud-recht, middeleeuws Latijn, middelnederlands, oud-Frans, volksgebruiken, dialecten, oud-schrift, numismatiek en genealogie en het organiseren van excursies in en buiten Gouda.
Als tweede doelstelling wilde 'Die Goude' zich inspannen om 'de nog aanwezige historische natuur en cultuurmonumenten zoveel mogelijk te behouden en te herstellen'. De statuten zijn veel minder expliciet over de activiteiten die de vereniging in dit kader dacht te gaan ontplooien. Zij beperken zich tot één cryptische zinsnede. 'Die Goude'

beoogde 'aanwending van alle gepaste tusschenkomst om nog bestaande historische monumenten voor vernietiging en verval te bewaren'. Opmerkelijk daarbij is dat de in de tweede doelstelling genoemde zorg voor natuurmonumenten, in deze formulering niet terugkeert en in de Kringactiviteiten ook later nauwelijks of geen invulling heeft gekregen.
De grootste belangstelling van de leden van het eerste bestuur van 'Die Goude' ging onmiskenbaar uit naar geschiedschrijving. Daarbij hechtten zij zeer aan zorgvuldig archiefonderzoek en wetenschappelijke verantwoording. Illustratief daarvoor was de discussie, die al een maand na de oprichting uitbrak over de naam van de Kring. Op aangeven van enige leden werd besloten 'Die Goude' te veranderen in 'Der Goude'. Vier maanden later kwam het bestuur echter terug op dit besluit, omdat archiefonderzoek had uitgewezen dat 'Die Goude' historisch toch meer verantwoord was.[2]
Voor leden die onbekend waren met oud-schrift, verzorgde archivaris Van Hattum in het librijekamertje een cursus paleografie. Toen de eerste vruchten van archiefonderzoek beschikbaar kwamen, ontstond al snel de behoefte aan een podium om deze te delen met een breder publiek. Aan het eind van het eerste verenigingsjaar maakte secretaris De Groot voor het eerst gewag van de behoefte aan een 'jaarboekje', doch met het nog schamele aantal van zestig leden was dit volgens hem financieel niet mogelijk. Toch zou al een jaar later de eerste verzameling *Bijdragen van Die Goude* het licht zien. Opnieuw blijkt daaruit de grote interesse van de toenmalige bestuursleden in het historisch onderzoek. 'Rustig snijdt men een onderwerp aan en men verdiept zich in de oude geschriften, waaraan onze archieven zoo rijk zijn en waaruit bij ijverig snuffelen schatten van kennis en inzicht worden opgedolven', aldus omschrijft Gaarlandt in zijn voorwoord op de eerste bundel de activiteiten van de Kring.[3] Onder de auteurs van dit boek bevonden zich niet minder dan vijf leden van het oprichtingscomité van 'Die Goude', die tekenden voor tien van de vijftien artikelen.
Onder leiding van voorzitter Smit, die vijf artikelen in de bundel voor zijn rekening nam en daarnaast in dagbladen veelvuldig historische artikelen publiceerde, lag de nadruk van de activiteiten van de vereniging ook in de daaropvolgende jaren op het historisch onderzoek.[4] Toch duurde het tot 1939 voordat serieus werk gemaakt werd van een nieuwe bundel. Incidenteel probeerde 'Die Goude' echter ook op andere manieren invulling te geven aan haar doelstellingen, maar afgezien van de lezingen en excursies, werden er weinig bijzondere activiteiten ontplooid. Slechts af en toe blijkt uit de notulen enige bekommernis om monumenten. Zo werd in 1939 besloten foto's te maken van het stoomgemaal van Rijnland aan het eind van de Fluwelensingel en van het Tolhuisje aan de Bodegraafsestraatweg, omdat beide afgebroken zouden worden. Ook werd zorg geuit over vernielingen aan de opgegraven fundamenten van de slottoren in het Houtmansplantsoen.[5] In een poging de jeugd te interesseren voor geschiedenis organiseerde de Kring een rondleiding door het museum voor een klas van de Kopschool (Burgvlietschool). De rondleiding was een

A. Scheygrond. Foto: Jan Romeijn.

geslaagd, maar eenmalig experiment. Dergelijke lessen werden onmogelijk, omdat de museumschatten in veiligheid moesten worden gebracht wegens het naderende oorlogsgevaar. Hoewel voorzitter Smit werd gemobiliseerd, evenals twee redactieleden van de bundel, A. Scheygrond en G.C. Helbers, zag de tweede verzameling *Bijdragen* toch nog in maart 1940, net voor de Duitse inval, het licht. Wederom was het merendeel van de artikelen van de hand van vijf bestuursleden: twaalf van de zestien artikelen namen zij voor hun rekening. De nieuwe erevoorzitter, burgemeester K.F.O. James, benadrukte in zijn voorwoord ook weer het belang van historisch onderzoek, maar bracht dit nadrukkelijk in verband met monumentenbehoud. 'Wanneer wij waarnemen, hoe het beeld onzer stad in de 19e en 20e eeuw gedachteloos verminkt werd en het nieuwe, dat in de plaats van het oude kwam, vaak de brutale triomf van het leelijke schijnt te willen verbeelden, dan zien wij als een der oorzaken hiervan het zich los maken van het verleden'. Hij greep de verschijning van de bundel dan ook aan om te pleiten voor een bezonnen stadsvernieuwing, waarbij 'het nieuwe zich harmonisch aan het bestaande rijt'.[6]

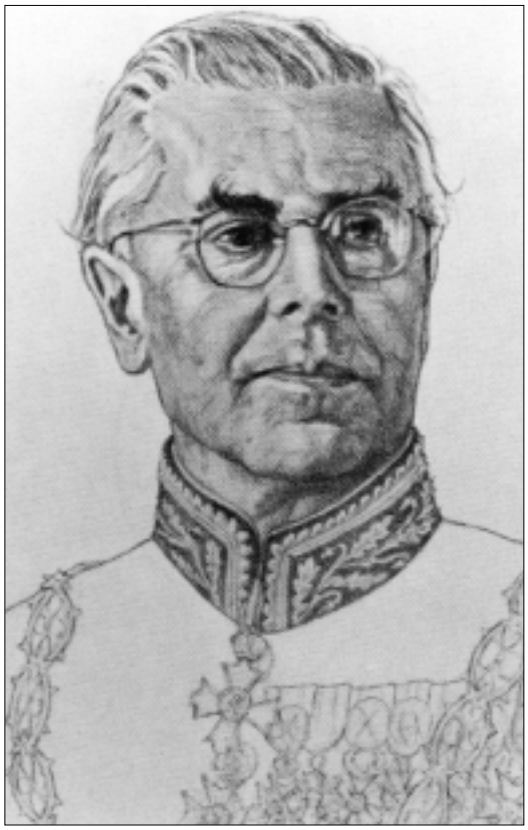

Erevoorzitter K.F.O. James. Zelfportret.

De oorlogsjaren verhinderden dat 'Die Goude' de woorden van James kon vertalen in veel concrete actie. Bezwaren van het bestuur tegen demping van de Nieuwehaven en afbraak van het Collatiehuis (Looyhalle) haalden niets uit. Alleen tegen de voorgenomen sloop van het Tolhuis werd met succes geageerd. Meer succesvol was de vereniging opnieuw op het terrein van de geschiedschrijving. Deze werd soms aangegrepen om de leden op subtiele wijze te bemoedigen of troost te bieden. Zo hield Muylwijk in februari 1941 een lezing over 'Bange dagen uit Gouda's verleden' en drong Smit er bij de leden op aan een dagboek bij te houden. Persoonlijke mededelingen daarin, zo voorspelde hij, zouden later van groot historisch belang zijn.[7] De gevoelde afkeer van de vreemde overheersers vertaalde zich ook in een toegenomen interesse onder de bevolking voor de eigen historische wortels en een snelle groei van het ledental van 'Die Goude'. In 1943 schreef secretaris P. van Balen in het jaarverslag de ledenaanwas ook toe aan de behoefte aan afleiding: 'In moeilijke tijden pogen de menschen voor eenige uren 's werelds ellende te vergeten. Dat hebben vele Gouwenaars gedaan, door zich te verdiepen in de geschiedenis van de stad'. Gedurende de vijf oorlogsjaren groeide de Kring dan ook uit van een klein, redelijk elitair gezelschap van 112 leden in het voorjaar van 1940, naar een grote vereniging met 731 leden bij de bevrijding in 1945.

Bij alle oorlogsellende wordt overigens wel eens vergeten dat het gewone leven ook in deze donkere jaren zoveel mogelijk doorgang vond, zo ook het verenigingsleven van 'Die Goude'. Het bestuur bleef zijn maandelijkse vergaderingen houden, zij het vanaf november 1942 uitsluitend bij daglicht. Als voorheen werden er geregeld weer lezingen georganiseerd, al moesten er begin 1943 enkele voordrachten worden geannuleerd als gevolg van verordeningen van de Duitsers. Niettemin 'heerscht er een opgewekt leven in

onze vereeniging', zo notuleerde het bestuur in het midden van de oorlog.[8] Ondanks alle beperkingen die er bestonden op het gebied van censuur en papieraanbod, slaagde 'Die Goude' er zelfs in twee nieuwe artikelenbundels uit te geven, de derde (1941; oplage 350) en vierde (1943; oplage 500), alsmede een herdruk van de eerste bundel.
In het voorjaar van 1945, toen de bevrijding in zicht kwam, bezon het bestuur zich op nieuwe publicaties. In het licht van de sterk toegenomen belangstelling voor het eigen verleden is het verklaarbaar dat daarbij serieus werd overwogen de achttiende-eeuwse stadsgeschiedenis van Ignatius Walvis opnieuw uit te geven in een oorspronkelijke versie en in een 'volksuitgave'. Bij nader inzien werd van dit plan afgezien, omdat er zoveel toelichtende teksten nodig waren dat de aantekeningen de omvang van de originele versie zouden overtreffen. Liever stak men dan ook energie in het maken van een nieuw populair boek over de Goudse geschiedenis. Dat er daarnaast een boek moest komen over de lotgevallen van Gouda in oorlogstijd, stond voor het bestuur als een paal boven water. Al in april, nog voordat de eerste bevrijder zijn intocht in de stad had gedaan, werd besloten dat in dit boek in elk geval hoofdstukken dienden te komen over de distributie, de onderduikers, de gevangenen en de joden.[9]
Direct na de bevrijding werden de eerste stappen gezet om materiaal te verzamelen voor het oorlogsboek. In een advertentie riep 'Die Goude' iedereen op die iets merkwaardigs in de oorlog had meegemaakt, dit op schrift en met foto's ('kiekjes') te melden. Later werd het plan opgevat om zich vooral te baseren op dagboekaantekeningen.[10] De vastberadenheid van het bestuur om een dergelijk boek samen te stellen nam echter allengs af, onder meer omdat vernomen werd dat er ook door anderen gewerkt werd aan herdenkingsboeken over deelaspecten van de oorlog. Mogelijk speelde op de achtergrond ook de vrees mee, dat sommige verhalen te pijnlijk waren voor een deel van de leden, met name waar het ging om collaboratie met de vijand. Dat ook de Kring dergelijke personen in haar midden had, blijkt uit de notulen van maart 1946, toen werd besloten veroordeelden te schrappen als lid.[11]
Het beoogde boek over de Goudse geschiedenis kwam evenmin tot stand. Dit plan sneuvelde door onenigheid binnen het bestuur. Terwijl onder meer de secretaris voorstander was van een populair boek, wenste de voorzitter uitsluitend 'een streng wetenschappelijk boek'. Voorlopig beperkte de vereniging haar publicatiedrift tot een herdruk van de tweede bundel (1946). De toetreding tot het bestuur van enkele nieuwelingen, die zich eveneens intensief bezighielden met historisch onderzoek (pater D. van Heel, J.H. Carlier en J.L. van Eijk), droeg er echter toe bij dat de draad van het uitgeven van artikelenbundels opnieuw opgepakt kon worden. Het jaarverslag over 1946-1947 meldde dan ook dat er veel aan archiefstudie werd gedaan en dat er weer cursussen oudschrift werden gegeven. Het resultaat van deze inspanningen vond zijn neerslag in twee nieuwe bundels, de vijfde en de zesde, die achtereenvolgens in januari 1948 (titelblad 1947) en 1949 verschenen.

Secretaris J.H. Carlier.

Voor de gemeente werd het bestuur van 'Die Goude' door deze geschiedkundige activiteiten na de oorlog een vanzelfsprekende gesprekspartner en adviseur

Vice-voorzitter A.R. van de Putte. Foto: SAHM.

in kwesties rond het archief en de Librije. Diverse keren zorgde de Kring met schenkingen ook zelf voor aanvullingen op deze bijzondere stedelijke boekenverzameling. Daarnaast raakte het bestuur - nog steeds incidenteel - betrokken bij restauraties en monumentenbehoud. Zo nodigde de gemeente in 1946 een vertegenwoordiger van de Kring uit om kennis te nemen van de restauratieplannen voor het stadhuis en de Markt. Aan het einde van de jaren veertig nam de activiteit van de vereniging af. Het ledental liet voor het eerst een dalende lijn zien en kwam rond 1950 maar net boven de zeshonderd uit. In zijn jaarverslag over 1949-1950 noemde de secretaris dit een 'tijdverschijnsel'. Het is echter de vraag of er niet meer aan de hand was. Uit de notulen valt op te maken dat er geleidelijk ontevredenheid begon te ontstaan over de gang van zaken binnen de vereniging. Een van de bestuursleden van het eerste uur, Van de Putte, die als ijverig ledenwerver een groot aandeel had gehad in de snelle groei van de Kring, diende in januari 1948 schriftelijk zijn ontslag in uit onvrede over het beleid van de voorzitter na de bevrijding. In zijn reactie gaf Smit aan dat hij door drukke werkzaamheden nog niet had kunnen doen wat hij wilde, maar hij beloofde voortaan de volle aandacht aan het verenigingsleven te geven. Een verzoeningspoging van twee medebestuurders in de richting van Van de Putte bleef evenwel zonder resultaat, waarna deze drie maanden later op de bestuursvergadering werd opgevolgd door J.G.W.F. Bik.[12]

Het daadwerkelijke ontwaken van 'Die Goude' als pleitbezorger voor monumentbehoud vond in 1951 plaats, onder invloed van de in Gouda hoog oplaaiende discussie over de demping van verschillende grachten. De dempingsplannen voor de Naaierstraat, Achter de Vismarkt, Raam en Nonnenwater, die tot doel hadden betere verbindingen voor het verkeer te krijgen, leverden gemengde reacties op, ook binnen het bestuur. Uiteindelijk werd besloten tot een voor de Kring tot dan toe ongebruikelijke actie. Per brief werd een klemmend beroep gedaan op de gemeenteraad om Gouda als 'het Brugge van het Noorden' te redden door de voorstellen van burgemeester en wethouders te verwerpen. De brief was inderhaast geschreven, maar om de argumenten kracht bij te zetten en te onderbouwen, werden de bezwaren door de felste tegenstanders van de drooglegging, A. Scheygrond en D.L. de Jong, op papier gezet in een speciaal boekje, met de retorisch-vragende titel 'Mag het historische karakter van Gouda worden aangetast?'.[13] Met dit vlugschrift, dat namens 242 leden van 'Die Goude' werd uitgebracht, manifesteerde de Kring zich naar buiten toe voor het eerst niet louter als studieclub, maar als een soort actie- of belangengroep. Toen de Goudse gemeenteraad zich echter niet liet vermurwen, ging de Kring met steun van de

Voorzitter J.G.W.F. Bik. Foto: Goudsche Courant.

ANWB, de Oudheidkundige Bond, de Bond Heemschut en de Zuid-Hollandsche Historische Vereniging in beroep bij de Kroon. Ook deze rechtsgang mocht echter niet baten.

Fase 2: Inleiders en reisleiders (1952-1972)

Ondanks de teleurstellende afloop van de grachtendiscussie was de belangstelling onder de leden van 'Die Goude' voor het behoud van historische monumenten in de stad door deze gang van zaken verder aangewakkerd. Deze groeiende interesse werd voor het eerst ook zichtbaar in de uitgavenreeks van de Kring. De zevende bundel, die in 1952 verscheen (met een oplage van duizend exemplaren, waarvan 25 genummerde exemplaren in luxe uitvoering) ter gelegenheid van de voltooiing van de restauratie van het stadhuis, was geheel gewijd aan de historie van dit imposante monument. Het eerste exemplaar daarvan werd op 18 juli 1952 door de redactievoorzitter, A. Scheygrond, aangeboden aan koningin Juliana. Het tweede exemplaar was voor de erevoorzitter van de Oudheidkundige Kring, burgemeester James.
Met de speciale stadhuisbundel kwam tegelijk een eind aan de samenstelling van verzamelbundels met 'mengelwerk', zoals die tot dan toe door 'Die Goude' waren uitgegeven. De daaropvolgende bundels waren monografieën, waarvan de eerste een dissertatie betrof over de medische geschiedenis van Gouda van de hand van J.G.W.F. Bik (1955). Deze Goudse huisarts had na het overlijden van J. Smit in juli 1952 diens taak als voorzitter overgenomen. Onder zijn leiding onderging het activiteitenpatroon van de Kring geleidelijk verandering. Minder dan voorheen werd de nadruk gelegd op het verrichten van historisch onderzoek, hetgeen ongetwijfeld ook te maken had met het overlijden (J. Smit, P. van Balen, J.H. Carlier, P.D. Muylwijk, D. van Heel) en vertrek (D.L. de Jong) van verwoede geschiedvorsers binnen het bestuur. De meeste van hun opvolgers waren wel historisch geïnteresseerd, maar geen vaste bezoekers van het Goudse stadsarchief. Onder Bik werd getracht het afgenomen aanbod van te publiceren resultaten van historisch onderzoek te compenseren met andere activiteiten. De nadruk kwam daarbij meer te liggen op het sociale aspect. Zo organiseerde de Kring in het kader van de Gouda-Week in 1952 een puzzelrit voor 'sierbrulcraghtwagens', een middeleeuws klinkende fantasieaanduiding voor personenauto's. Er kwamen lezingen over exotische landen en onderwerpen, die zoveel mogelijk werden opgeluisterd met lichtbeelden. Niet zelden leverde een verre reis van de voorzitter daarvoor de inspiratie. Excursies kregen steeds minder een educatief en steeds meer een sociaal karakter. Overigens was het daarbij niet toegestaan introducés mee te nemen, zoals een niet-lid pijnlijk ondervond toen hem door een persoonlijke interventie van de voorzitter de toegang tot de bus werd ontzegd.
In 1953 werd de behoefte steeds sterker gevoeld om de leden op regelmatige basis korte bijdragen over de Goudse geschiedenis voor te schotelen en op de hoogte te houden van de verenigingsactiviteiten via een kwartaalblad. Het bestuur zag echter op tegen de kosten ervan. Toch werd in september 1954 besloten een proefnummer uit te brengen van een kwartaalblad, dat als titel *Tidinge van Die Goude* meekreeg. Leden moesten zich apart abonneren op dit blad. Het bleef bij een eenmalige uitgave van een weinig aantrekkelijk ogend exemplaar, omdat slechts 117 leden bereid bleken hiervoor extra te betalen. Het bestuur concludeerde dat het blad de benodigde 250 abonnees niet haalde en daarom onmogelijk op eigen benen kon staan.[14] Het plan verdween daarop voor lange tijd van tafel.
Het bestuur toonde zich bewust van de beperkte financiële mogelijkheden voor een relatief kleine vereniging als 'Die Goude' om aan de weg te timmeren. Incidenteel stond men daarom open voor samenwerking met gelijksoortige en gelijkgestemde organisaties, zoals in de grachtenkwestie. Tegelijk werd grote waarde gehecht aan zelfstandigheid. Al in 1946 was een voorstel tot aansluiting van de Kring bij Historisch Genootschap 'De

Maze' te Rotterdam[15] van de hand gewezen, uit vrees voor een ondergeschikte positie, het verlies van honderden leden of zelfs het volledig verdwijnen van de Kring. Ook binnen de stad werd altijd een zekere afstand bewaard tot min of meer verwante verenigingen, al werden contacten niet uit de weg gegaan.
De oudste 'rivaal' van 'Die Goude' was het Fonds Goudse Glazen, dat in 1938 werd opgericht met als doel de fraaie gebrandschilderde ramen in de Sint-Janskerk 'in de blijvende aandacht te houden'. Hoewel in het bestuur van het Fonds een plek werd ingeruimd voor een vertegenwoordiger van 'Die Goude', bleven de onderlinge verhoudingen lange tijd nogal koel. Illustratief daarvoor was de weigering van voorzitter Bik om zijn evenknie van het Fonds, A.A.J. Rijksen, toestemming te vragen om bij gelegenheid te mogen optreden als glazenuitlegger en foto's in de kerk te nemen. Uiteindelijk besliste de president-kerkvoogd van de Hervormde Gemeente dat deze toestemming achterwege kon blijven omdat het niet om commerciële activiteiten ging.[16]
Met betrekking tot het Fonds Goudse Glazen raakte 'Die Goude' in 1954 ongewild in een netelige positie. Ter gelegenheid van de 350ste sterfdag van Dirck Volckertszoon Coornhert, die begraven ligt in de Sint-Jan, was op initiatief van het Fonds in 1940 een herdenkingssteen vervaardigd en met veel ceremonieel aangebracht in de voorgevel van het pand Oosthaven 51, waar de bekende humanist zijn laatste adem zou hebben uitgeblazen. Historisch onderzoek van de conservator van de Goudse musea, G.C. Helbers, bracht in 1954 echter aan het licht dat Coornherts sterfhuis op een andere plek had gestaan, ter hoogte van Sociëteit 'De Réunie'.[17]
Het bestuur van deze sociëteit liet daarop een duplicaat van de herdenkingssteen vervaardigen om te laten aanbrengen in de eigen gevel. 'Die Goude' werd bereid gevonden ter omlijsting van de onthulling een historisch toneelspel van Coornhert in 'De Réunie' op te voeren.

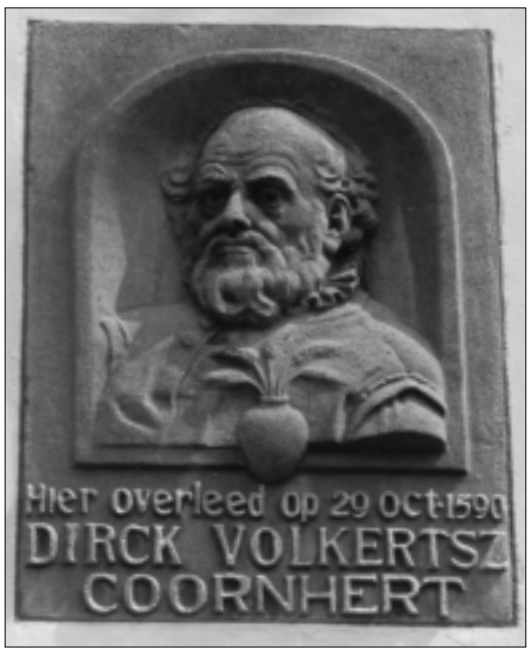

Herdenkingssteen Dirck Volkertsz Coornhert.

Pas twee dagen voordat een en ander zich zou voltrekken, meldden enkele Fondsbestuurders onder leiding van Rijksen zich met opgestoken vaandel bij 'Die Goude'. Zij waren tegen plaatsing van de steen, omdat er geen volstrekte zekerheid bestond dat Coornhert inderdaad ter plaatse was overleden. Ter onderstreping van dit standpunt las Rijksen een brief voor van Coornhertkenner Bruno Becker uit Amsterdam, die de plaatsing van de steen als 'een daad, de sociëteit onwaardig' betitelde. Ook wist hij te melden dat de eigenaresse van het huis met de echte Coornhertsteen zich inmiddels tot een advocaat had gewend en eiste dat het duplicaat vernietigd zou worden, omdat het gemaakt en geplaatst werd zonder haar toestemming. Het bestuur van 'Die Goude' oordeelde dat het gegeven deze situatie ongepast was om het toneelspel op te voeren, omdat men zich daarmee dan min of meer zou mengen in een zaak, waar ze buiten wenste te blijven. Vandaar dat de opvoering te elfder ure afgelast werd.[18]
Zo organiseerde 'Die Goude' toch geen historisch toneelspel, terwijl deze activiteit al in de eerste statuten als mogelijkheid genoemd werd om invulling te geven aan haar doelstellingen. De Kring concentreerde zich in de daaropvolgende jaren weer hoofdzakelijk op het verzorgen van lezingen en excursies. Voor de laatste activiteit werd met de in

Lazaruspoortje Achter de Kerk na de opbouw in 1964.

Dordrecht woonachtige M. van Hoogstraten een ervaren reisleider aangetrokken. Ook werden enkele grotere studies, die min of meer toevallig op het pad van 'Die Goude' kwamen, uitgegeven als bundel. Na het proefschrift van Bik volgden de dissertaties van de apotheker E. Grendel over de artsenijbereidkunde en van archivaris J. Taal over de Goudse kloosters. Tussendoor werd ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Kring het vuistdikke Gouds Regentendagboek van oud-voorzitter J. Smit uitgegeven, dat grotendeels gefinancierd werd door diens dochter. De presentatie van dit boek vond plaats op 4 oktober 1957, tijdens een druk bezochte jubileumreceptie van het in stemmig zwart geklede bestuur.
De inzet van 'Die Goude' op het gebied van monumentenbehoud beperkte zich aan het eind van de jaren vijftig voornamelijk tot bemoeienis met het Lazaruspoortje. Deze ingang van het tehuis voor leprozen stond ooit aan het Nonnenwater, maar wachtte sinds de afbraak in 1939 op een nieuwe bestemming. Omdat de gemeente geen geld kon of wilde steken in de heroprichting, werd daartoe een speciaal comité opgericht.[19] Er volgde een slepende discussie over de nieuwe locatie van het poortje. Toen in 1961 eindelijk werd besloten tot plaatsing achter het museum, kwam 'Die Goude'-voorzitter Bik hiertegen in het geweer. Hij was van mening dat het zicht op de binnenplaats van het museum en op de bogen van de Sint-Jan erdoor belemmerd zou worden. Het duurde nog twee jaar, voordat de impasse doorbroken kon worden. Via een beroep op de gemeenteraad en inschakeling van Monumentenzorg wist 'Die Goude' gedaan te krijgen dat de locatie voor het poortgebouwtje een stuk werd opgeschoven in de richting van steenhouwerij Roodbol.
Het kleine succes van het Lazaruspoortje kon niet verbloemen dat 'Die Goude' inmiddels een tamelijk kwijnend bestaan leidde. Toch prees het bestuur zich gelukkig met een behoorlijke belangstelling voor de lezingen en een voldoende deelname aan de excursies, omdat andere verenigingen steen en been klaagden over slecht bezochte bijeenkomsten of bij gebrek aan belangstelling zelfs werden opgeheven. En met trots werd in 1963 aan de leden meegedeeld dat de Kring weer voor 29 jaar koninklijke goedkeuring voor haar statuten had gekregen. Op het terrein van het historisch onderzoek bleef de betrokkenheid van 'Die Goude' beperkt tot de vervaardiging van een straatnamenboek, waaraan een daartoe in het leven geroepen commissie onder leiding van Scheygrond met nauwgezetheid, maar met weinig voortvarendheid werkte. Ook het bestuur zelf was niet bepaald actief. Terwijl in vroeger jaren maandelijks vergaderd werd, nam deze frequentie in de loop van de jaren steeds verder af. In oktober 1970, toen er al dertien maanden niet meer was vergaderd, werd het een van de bestuursleden

te gortig. Hij vond binnen het bestuur steun voor zijn pleidooi om frequenter bijeen te komen, waarop voorzitter Bik beterschap beloofde.[20]
Gelet op de geschetste gang van zaken mag het geen verwondering wekken dat het ledental een gestaag dalende lijn vertoonde en begin jaren zeventig zakte tot ver onder de vierhonderd.
Een en ander bleef ook niet zonder gevolgen voor de financiën. De uitgave van een manuscript over het Goudse dialect van de hand van A.P.M. Lafeber bracht de bodem van de verenigingskas in zicht. Het tegen betaling laten redigeren van de tekst en het drukken van het boek in een oplage van 500 exemplaren, kon uiteindelijk betaald worden met subsidie van de organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO). De tegenvallende verkoop van een kleine bundel met tekeningen van de hand van burgemeester James zorgde echter voor een extra tekort van f 2.000,-. Toch aarzelde het bestuur zeer om de leden te confronteren met een contributieverhoging, uit angst voor een verdere leegloop. Daarom werd in 1964 bij nader inzien afgezien van een algemene verhoging van het lidmaatschap naar f 5,-. In plaats daarvan mochten de leden zelf bepalen of zij dit hogere bedrag wilden betalen. Een meevaller was een legaat van wijlen M.D.J. Smit, dochter van de oprichter, die f 10.000,- naliet aan de Kring.[21]
De viering van het 750-jarig bestaan van Gouda zorgde voor een kleine opleving in de verenigingsactiviteiten. Al vier jaar van tevoren werd het bestuur uitgenodigd op het stadhuis om deel te nemen aan de besprekingen over het feestprogramma. 'Die Goude' nam toen op haar schouders bij deze gelegenheid een stadsgeschiedenis het licht te laten zien, waarmee een oud ideaal van de plank werd gehaald. De financiën vormden ditmaal niet het probleem, aangezien de gemeente garant stond voor alle drukkosten van de 1.500 exemplaren en deze ook zou voorfinancieren. Moeilijker was het om voldoende kopij te krijgen, waardoor het boek uiteindelijk nadrukkelijk het karakter kreeg van een 'Unvollendete'. Dat er in 1972 toch een boek verscheen was in belangrijke mate te danken aan de inspanningen van stadsarchivaris J.E.J. Geselschap en de archivaris van de Sint-Janskerk, W. Veerman.

Redacteur J.E.J. Geselschap.

Fase 3: Onroerendgoedmagnaten (1972-1991)

In het begin van de jaren zeventig maakte Gouda de grote sprong buiten de singels. De wijk Bloemendaal werd uit de drassige grond gestampt, waarmee het inwonertal snel groeide. Het was een tijd van de grote veranderingen in de Hollandse stedenbouw, die ook voor de oude binnensteden niet zonder gevolgen bleef. Tegelijk groeide de mondigheid van de burger, die wenste mee te praten en mee te beslissen over zijn woonomgeving. Ook de eerbiedwaardige Oudheidkundige Kring werd hierdoor beïnvloed.
Waar gebouwd wordt, doet zich ook de mogelijkheid voor van archeologisch onderzoek. In Gouda had daarvoor altijd weinig belangstelling bestaan en ook de Kring besteedde weinig of geen aandacht aan de historische bodemschatten. Toen zich dan

ook een archeologische werkgroep aandiende, die bij het bestuur aanklopte voor financiële steun, werd terughoudend gereageerd. Deze zogeheten Oudheidkundige Werkgroep 'Golda' kreeg het advies zich eerst maar eens aan te sluiten bij een koepel, de Archeologische Werkgemeenschap Nederland. In een gesprek met vertegenwoordigers van 'Golda' over mogelijkheden van subsidiëring bleek, dat deze (amateur)archeologen zich min of meer beschouwden als een werkgroep van 'Die Goude'. Het bestuur bood ze daarop een vijftal lidmaatschappen van de Kring aan, maar legde voor het overige weinig gretigheid aan de dag om 'Golda' onder zijn hoede te nemen. De reden daarvoor blijkt uit de notulen: de meeste bestuursleden stonden zeer sceptisch tegenover de kwaliteiten van de groep.[22]

Liever dan zich bezig te houden met de geheimen in de Goudse bodem, wierp 'Die Goude' zich op het behoud van de historische binnenstad. Vanaf 1972 valt binnen het bestuur een opmerkelijke opleving van de belangstelling hiervoor waar te nemen. Deze koerswijziging viel samen met een ingrijpende verandering van de samenstelling van het bestuur. Binnen korte tijd deden verschillende nieuwelingen hun entree, onder wie de archivaris W. Veerman, assuradeur G.C. van Vliet, hoofdinspecteur van politie V. Pijls, dominee H.C. van Itterzon en het Goudse gemeenteraadslid A.J.M. Houdijk. De inbreng van een jongere garde bleek voor het eerst uit het verzet van de Kring tegen de aanleg van een ijzeren voetbrug over de Gouwe, nabij de oude Visbanken. Deze brug moest het geschenk zijn van de firma Nederhorst aan de stad, ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van dit bedrijf. De brug kwam er niet, maar de kwestie vormde de opmaat voor het eerste serieuze gesprek van het Kringbestuur met burgemeester en wethouders van Gouda over ongewenste aantastingen van het stadsbeeld. Afgezien van de brug bij de Peperstraat kwamen daarbij uiteenlopende zaken aan de orde, te weten de gevel van een kaashandelpakhuis aan de Kattensingel, de gevel van de firma Leys in de Zeugstraat, het kantongerecht aan de Oosthaven, de bebouwing van het terrein van het afgebroken Van Itersonziekenhuis, het behoud van het Houtmansplantsoen, de aanleg van een parkeerterrein bij molen 't Slot', de inrichting van de Willem Vroesentuin en de toekomst van de leegstaande Gouwekerk. Ook de mogelijkheid om de oude stad binnen de singels tot beschermd stadsgezicht te verklaren werd in het gesprek aan de orde gesteld.[23]

Met deze nieuwe agenda ging 'Die Goude' haar veertigjarig bestaan tegemoet. Bij die gelegenheid werden de verdiensten van het erelid Van de Putte in het bijzonder gememoreerd. Uitgerekend was, dat hij in al deze jaren niet minder dan 881 nieuwe leden had aangebracht, waarvoor hem als dank bijzondere hulde werd gebracht. Hij was het laatst nog in leven zijnde lid van het oprichtingscomité en met hem verdween min of meer de geschiedvorsende generatie. De tijden waren veranderd en het bestuur van 'Die Goude' wenste de koers ingrijpend te wijzigen. In een brief aan de leden van 1 februari 1973 werd hiervan kond gedaan.

In de brief werden de leden eraan herinnerd dat hun vereniging zich via haar statuten tot taak had gesteld het historisch bezit van Gouda te behoeden voor verval. In de praktijk had 'Die Goude' echter slechts enkele keren krachtig geageerd. 'Het bleef echter altijd bij woorden en daden, waarbij de beurs gesloten bleef of moest blijven bij gebrek aan pecunia', zo werd ruiterlijk toegegeven. Bij een recente restauratie van de Agnietenkapel was gebleken dat soms slechts een kleine bijdrage voldoende was om een monument te behouden. Dit voorbeeld liet volgens het bestuur zien dat de Kring in de toekomst meer zou kunnen doen op het vlak van het monumentenbehoud, als zij erin zou slagen een klein kapitaaltje opzij te zetten. Vandaar dat aan de leden werd voorgesteld daartoe een speciale stichting in het leven te roepen. Als zij akkoord gingen om een deel van het verenigingskapitaal - gedacht werd aan f 10.000,- tot 15.000,- - in zo'n stichting onder te brengen, zouden daarmee belangrijke restauratieprojecten onder-

steund kunnen worden.
Waarschijnlijk vreesde het bestuur dat sommige leden bang zouden zijn dat een en ander ten koste zou gaan van de traditionele activiteiten van 'Die Goude'. Tegenover hen verontschuldigde men zich met de argumentatie 'dat het aantrekken van sprekers over onderwerpen betreffende Gouda en omstreken steeds moeilijker wordt en het aantal onderzoekers op het archief zo klein of nihil is, dat de uitgave van historische bundels (afgezien van de kosten) niet eenvoudig zal zijn'. Nog minder troostrijke bewoordingen had het bestuur over voor de vaste schare van liefhebbers van excursies: 'Wij geloven toch ook niet dat we af moeten gaan dalen tot een zuivere reisvereniging', zo besloot het bestuur zijn brief.[24]
Het kon na deze ledenbrief niemand meer zijn ontgaan dat monumentenzorg tot prioriteit van 'Die Goude' was verheven. In weerwil van deze in ferme bewoordingen verdedigde keuze van het bestuur kwam de beoogde Stichting Stadsherstel maar moeizaam van de grond. Een eerste tegenvaller was het ontmoedigende relaas van een vertegenwoordiger van Monumentenzorg, die in een vergadering de zeer beperkte mogelijkheden schetste om geld los te krijgen voor restauraties. Enkele teleurstellende ervaringen met de fondswerving hadden het enthousiasme van voorzitter Bik voor de nieuwe aanpak inmiddels ook aanmerkelijk doen bekoelen. Zo niet bij de bestuursleden Van Hoogstraten en Van Vliet, die zich bereid toonden tijd en capaciteit te investeren in een dergelijke stichting.
Inmiddels waren alweer twee jaar verstreken en had het bestuur zijn gretigheid om zelf te investeren in monumentbehoud voorlopig maar vertaald in de zelfstandige ondersteuning van enkele kleinschalige projecten. Een bedrag van f 10.000,- werd in 1974 vrijgemaakt voor de restauratie van enkele beeldbepalende gevelstenen, te weten 'De Drie Notenboomen', 'De Blaauwe Haan' en 'De Fakkel van Lucia'. Daarnaast spande de Kring, en in het bijzonder het inmiddels tot wethouder benoemde bestuurslid Houdijk, zich in om afbraak van de Gouwekerk te voorkomen. Al met al bestond er bij het bestuur echter allerminst tevredenheid over de resultaten van de nieuw ingeslagen weg. In het voorjaar van 1975 werd daarom besloten opnieuw een langetermijnvisie te bespreken, hetgeen zeer noodzakelijk werd geacht 'gezien het dalende en verouderde ledenbestand en de kostbaarheid en onmogelijkheid van de verdere uitgave van bundels'.
Op het punt van de bundels werd het pessimisme van het bestuur al tijdens de volgende vergadering gelogenstraft, aangezien zich onverwacht de kans aandiende een proefschrift van W.A. Zuijderhoudt-Hulst over de Goudse Librije in de reeks op te nemen.
Daarbij wenste men overigens slechts garant te staan voor niet meer dan vijftig exemplaren met een speciaal titelblad van 'Die Goude'. Uiteindelijk bleken er toch nog ongeveer

Poortje van 'De Drie Notenboomen'.

negentig leden te hebben ingetekend op het boek, hetgeen de notulist niet weerhield van zijn verzuchting dat de belangstelling voor historisch onderzoek sterk afnam en de bloeitijd van de bundels voorbij was.
Voor de toekomst bleef het vizier van 'Die Goude' dan ook gericht op de monumenten. Met een gloedvol betoog over de mogelijkheden van 'Die Goude' op het vlak van stadsherstel, wist Van Vliet zijn medebestuurders in september 1975 te bewegen een renteloos voorschot van f 15.000,- beschikbaar te stellen voor de nieuwe stichting, f 10.000,- voor het behoud van de Gouwekerk[25] en een aanvullend bedrag voor de restauratie van de gevelstenen. Om duidelijk te maken dat het verzorgen van historische publicaties ook nog steeds tot de taken van de Kring mocht worden gerekend, werd bovendien een bedrag van f 5.000,- gereserveerd voor de uitgave van het lang verwachte straatnamenboek, dat overigens nog eens vier jaar op zich liet wachten.
Uit de hoogte van de gereserveerde bedragen valt op te maken dat 'Die Goude', ondanks de inmiddels tot 366 leden geslonken achterban, behoorlijk goed bij kas zat. In de voorafgaande jaren konden stevige meevallers worden geboekt, onder meer dankzij de verkoop van de '750 jaar Gouda'-bundel en enkele forse legaten. Niet alleen de dochter van oprichter Smit liet namelijk geld na aan de vereniging. Het bestuur voerde een doelgericht beleid om oudere leden te wijzen op de mogelijkheid en fiscale voordelen van erflating. Met name voorzitter Bik, die als huisarts vele leden tot zijn patiëntenkring mocht rekenen, spande zich hiervoor bijzonder succesvol in.
Bij haar inspanningen om monumenten in Gouda te behoeden voor verval en afbraak kreeg 'Die Goude' in het midden van de jaren zeventig concurrentie van een nieuwe actiegroep, De Kritiese Siroopwafel. Deze groep zag geen heil in stille diplomatie en gaf - passend in de tijdgeest - de voorkeur aan luide protesten of, zoals haar naam al aangaf, ludieke acties. Ook de Stichting Stadsherstel, die inmiddels werd aangevoerd door 'Die Goude'-bestuurslid G.C. van Vliet, dreigde steeds meer die kant op te gaan. Voor Van Vliet was dit in 1977 aanleiding zich van de stichting te distantiëren en af te treden als voorzitter, aangezien hij bang was dat zijn zakelijke relaties aanstoot aan de acties zouden nemen.[26]
Een gelijksoortig probleem deed zich een jaar later voor met betrekking tot een andere actiegroep die opkwam voor monumentenbehoud. Toen afbraak dreigde van het voormalige gebouw van de Goudse schutterijen aan de Lange Tiendeweg, formeerde zich een Werkgroep tot behoud van de Goudse Doelen. Het bestuur van 'Die Goude' had het verval van het gebouw tijdens diverse vergaderingen gesignaleerd en besproken, maar moest nu concluderen dat men te lang passief was gebleven en daardoor afgetroefd werd door genoemde werkgroep. Toen leden daarvan met 'Die Goude' kwamen praten over gezamenlijke actie, kregen zij van het bestuur te horen dat men geen binding met de werkgroep wilde aangaan. Als argument daarvoor werd aangevoerd, dat het werk van

Doelengebouw, circa 1900.

'Die Goude' niet altijd naar buiten komt: 'Veel werk gebeurt via contacten en daarom is activering niet nodig en wenselijk'. Eenzelfde houding nam het bestuur ook aan tegenover een andere actiegroep, die vanaf de jaren zeventig in Gouda eveneens aan de monumentale weg timmerde, de naar het oordeel van 'Die Goude' 'soms wat onbehouwen' Vereniging Behoud Stadsschoon.[27]
Uit de opstelling van 'Die Goude' tegenover dergelijke actiegroepen valt op te maken dat het bestuur beïnvloeding via de formele en informele kanalen prefereerde boven publieke actie. In deze opstelling paste ook dat de Kring vertegenwoordigers aanwees, die zitting namen in diverse gemeentelijke commissies en adviesorganen. Zo accepteerde 'Die Goude' een plaats in de Straatnamencommissie en mocht het iemand aanwijzen voor de Welstandscommissie. In het laatste geval stelde de gemeente wel de eis dat de kandidaat deskundig moest zijn op het terrein van de architectuur, hetgeen ertoe leidde dat tot twee keer toe een kandidaat van de Kring moest worden geweigerd.
Via een vertegenwoordiger in de Commissie van advies voor archief en Librije kon de Kring ook invloed uitoefenen op de zorg voor 'papieren monumenten'. In deze functie vroeg 'Die Goude'-bestuurslid J.L. van Eijk in 1977 aandacht voor de archieven van de Gouwekerk en de (in 1964) afgebroken Kleiwegkerk. Tot ongenoegen van de Kring bleek vervolgens dat gemeentearchivaris Geselschap de inbewaringneming van deze archieven van de hand had gewezen.[28] Dezelfde Van Eijk zou in juni 1984 het bestuur waarschuwen voor plannen van de volgende archivaris, B. van der Saag, om ter dekking van financiële tekorten 'een deel van het rijke boekenbezit van de Goudse Librije te verkopen'.[29] Vier jaar later, toen dit onzalige plan werkelijkheid dreigde te worden, was het de nieuwe Kringvertegenwoordiger in de adviescommissie die de alarmbel luidde.
Binnen enkele dagen groeide de kwestie uit tot een nationaal schandaal, waarbij minister Brinkman van Cultuur het Goudse gemeentebestuur verbood zijn cultuurbezit te 'verramsjen'.[30]
In februari 1980 kreeg het langgekoesterde voornemen van 'Die Goude' om zelf te investeren in monumentenbehoud eindelijk concreet gestalte. Wederom was het Van Vliet die het bestuur daarbij op sleeptouw nam. Tijdens een bestuursvergadering te zijnen huize verraste hij de aanwezigen met de mededeling dat hij op eigen risico het zeventiende-eeuws pandje 'De Eendragt' aan de Nieuwehaven (nummer 334) had aangekocht om de woonfunctie daarvan voor de toekomst te behouden. Hij stelde voor dat de Kring het pandje zou overnemen en middelen zou zoeken om de restauratie te bekostigen. Er volgde een lange discussie tussen zijn nogal voor het blok gezette medebestuursleden, waarvan er enkelen de vrees uitspraken dat een en ander ten koste zou gaan van andere activiteiten van de Kring. Twee personen stemden uiteindelijk tegen de aankoop, maar besloten een voorstel daartoe aan de ledenvergadering toch te ondersteunen.[31] In september gingen de

Opening van 'De Eendracht'. Voor de deur burgemeester K.F. Broekens (links) en voorzitter J.G.W.F. Bik (rechts).

leden tijdens de jaarvergadering akkoord met het plan en konden de restauratieplannen en de subsidieaanvraag bij Monumentenzorg verder uitgewerkt worden.
Nadat de Kring op deze wijze eigenaar was geworden van haar eerste historische onroerend goed, ging de aandacht van het bestuur uit naar de voorbereidingen van het vijftigjarig bestaan. Hoewel er groot pessimisme bestond over kopijaanbod, werd voor het eerst weer gestreefd naar de uitgave van een verzamelbundel met artikelen. De aanzet daartoe werd gegeven door Bik, die bijzonderheden over de geschiedenis van de Agnietenkapel op het spoor was gekomen. Samen met enkele andere oud-gedienden (Schouten, Scheygrond en Geselschap) werden voorbereidingen voor een nieuwe uitgave in gang gezet. Daarnaast werd contact gezocht met archivaris Van der Saag en met de directrice van Museum 'Het Catharinagasthuis', J. Bruyn Kops, teneinde de mogelijkheden te onderzoeken van een speciale expositie over Gouda ter gelegenheid van het Kringjubileum.
Bij het museum ving 'Die Goude' bot, doch gezamenlijk met de archivaris werd uiteindelijk een tijdelijke expositie ingericht in de Agnietenkapel, die geheel gewijd werd aan de demping van enkele stadsgrachten. Daarmee greep de Kring terug op een thema dat diverse keren de gemoederen binnen de vereniging in beroering had gebracht, zonder dat dit overigens resultaat had opgeleverd. De inmiddels tot het bestuur toegetreden M.G.C.J. (Theo) de Jong, journalist van de *Goudsche Courant* zorgde ervoor dat dit evenement omlijst werd met een artikelenserie over het Goudse verleden in de krant. De expositie werd bezocht door 1350 personen en mocht worden beschouwd als een doorslaand succes. Ook een historische lezing van P.W. Klein in de Sint-Janskerk trok veel belangstellenden. Aanmerkelijk minder te spreken was het bestuur over de totale onkosten van het jubileum, die bijna f 6.000,- beliepen, en de zwaar tegenvallende verkoop van de bundel *Die Goude 1932-1982*: van de 500 gedrukte exemplaren werden er minder dan 100 verkocht.
Nu de uitgaven van bundels wederom een teleurstellend resultaat had opgeleverd, werd het oude idee van een verenigingsblad maar weer eens van de plank gehaald. Het bestuur werd daartoe ook geprikkeld door een verzoek van archivaris Van der Saag in maart 1983 om medewerking te verlenen aan het opzetten van een regionaal-historisch tijdschrift. Hij kreeg nul op het rekest. 'Laten wij als "Die Goude" niet meewerken aan zo'n blad, maar ons kruit droog houden om ons eigen blad *Tidinge* wederom op te richten', zo werd besloten.[32] De voorzitter had nog sterke bedenkingen vanwege de financiële consequenties en gaf er de voorkeur aan een kerstprent uit te brengen. Het was echter vooral De Jong, die pleitte voor 'anti-cyclische activiteiten' om de vergrijzing en verkleining van het ledenbestand te stoppen en hij wist het bestuur uiteindelijk mee te krijgen in zijn concrete plannen voor een verenigingsblad.
De zwaar tegenvallende kosten van het jubileum hadden 'Die Goude' echter in de rode cijfers gebracht, waardoor de mogelijkheden voor de uitgave van een eigen tijdschrift zeer beperkt waren. Een van de nieuw aangetreden bestuursleden, de archivaris van de Sint-Janskerk H.A. van Dolder-de Wit,[33] wist echter gedaan te krijgen dat de gereanimeerde *Tidinge* tegen minimale kosten gestencild kon worden bij de kerkvoogdij van de Nederlandse Hervormde Gemeente. Het blad kon op deze provisorische wijze in elk geval van de grond komen, doch het bestuur bleef naarstig zoeken naar mogelijkheden voor een fraaiere vormgeving. Door inspanningen van eindredacteur De Jong lukte dat in 1986. Ter versterking van de redactie werd P.H.A.M. Abels aangetrokken, een pas afgestudeerd historicus, die ook aan de bestuursvergaderingen mocht deelnemen.
Een unieke kans om de verenigingskas te spekken meende het bestuur te ontwaren in een voorstel van een commerciële uitgever om gezamenlijk een kwartetspel met Goudse monumenten uit te geven. Daarvoor diende het forse bedrag van ruim f 33.000,- op tafel te worden gelegd. Voor de Kring zou het aantrekkelijk worden, wanneer men erin

Bestuur in 1982. Staande van links naar rechts: M. van Hoogstraten, H.A. van Dolder-de Wit, M.G.C.J. de Jong, G.C. van Vliet (penningmeester), V. Pijls, J.A.M. Pel-Carlier (secretaris), S.G. Brummel en A.J.M. Houdijk. Zittend van links naar rechts: J.G.W.F. Bik (voorzitter) en J.L. van Eijk.

zou slagen het Goudse bedrijfsleven te interesseren in de afname van grote partijen kwartetspellen. Vol optimisme klopten bestuursleden, gewapend met een voorbeeldblad, bij enkele grote bedrijven aan. Niet altijd werd het verhoopte resultaat geboekt. Bij de Goudsche Verzekeringsmaatschappij werd men vriendelijk te woord gestaan en beloofde de directie de zaak te bespreken. Bij terugkomst bleek dat een secretaresse het achtergelaten voorbeeldblad had versneden tot een kwartetspel voor haar gezin. Met het schaamrood op de kaken deelde de bedrijfsdirectie mee geen exemplaren te willen afnemen en gaf men het provisorisch herstelde voorbeeldblad terug.[34]
Meer interesse toonde de ABN-bank, die uiteindelijk een grote partij kwartetten afnam om weg te geven ter gelegenheid van de opening van haar nieuwe onderkomen. De resterende voorraad spellen, vijfduizend exemplaren, moest 'Die Goude' zelf aan de man proberen te brengen. Diverse bestuursleden deden dit met grote ijver; voorzitter Bik verkocht er binnen korte tijd alleen al 182. Ook werden er nog kleinere partijen afgenomen door andere organisaties, zoals driehonderd exemplaren door de Oud-Katholieke Kerk. Uiteindelijk hield de Kring een behoorlijk batig saldo over aan deze investering.
Hoe ijverig de voorzitter zich ook betoonde bij het aan de man brengen van de kwartetspellen, zijn energie om de Kring te leiden nam onvermijdelijk af met het klimmen der jaren. Al twee jaar voor het vijftigjarig jubileum van de vereniging in 1982, kondigde hij aan bij die gelegenheid af te zullen treden. Toen het zover was, bleef hij echter aan, al waarschuwde hij in 1983 zijn medebestuurders dat 'gedacht moet worden aan de mogelijkheid dat te eniger tijd plotseling een opvolger nodig is'. Nog geen half jaar later noopten gezondheidsredenen de gepensioneerde huisarts na 31 jaar zijn voorzittershamer neer te leggen. Verknocht als hij was aan 'zijn' Kring, wenste hij echter wel door te gaan als gewoon bestuurslid. Op verzoek van het bestuur nam Houdijk, die inmiddels

Voorzitter A.J.M. Houdijk.

burgemeester van Zoeterwoude was geworden en niet meer in Gouda woonde, ad interim voor één jaar het voorzitterschap op zich.
In 1985 raakte 'Die Goude' opnieuw betrokken bij een kwestie die haar dertig jaar eerder ook al in beroering bracht, te weten de locatie van de herdenkingssteen van Coornhert. Bij zijn systematische onderzoek van alle kadastrale gegevens van de panden in de Goudse binnenstad, stuitte C.J. Matthijs op gegevens die het mogelijk maakten op de Oosthaven de exacte locatie aan te wijzen van het sterfhuis van de bekende humanist. Nadat G.C. Helbers in 1954 al had betoogd dat dit huis ongeveer tussen de Molenwerf en de Lange Noodgodssteeg had gestaan, toonde Matthijs aan dat Coornhert overleed in het middelste huis van drie panden die later waren samengevoegd tot Sociëteit 'De Réunie'. De gevoeligheden van weleer waren inmiddels zozeer afgesleten, dat de herdenkingssteen door bemiddeling van 'Die Goude' nu toch verplaatst kon worden van Oosthaven nummer 51 naar nummer 17.[35]
Omdat het interim-voorzitterschap van Houdijk weldra zou aflopen, beraadde het bestuur zich op de aanwijzing van een opvolger. Tijdens de vergadering van 20 maart 1985 stelde G.C. van Vliet, tot op dat moment penningmeester, zich hiervoor kandidaat. M.G.C.J. de Jong toonde zich bereid vice-voorzitter te worden. Over de kandidatuur van Van Vliet werd langdurig gediscussieerd, doch uiteindelijk gingen alle aanwezigen akkoord met het voorstel hem aan de ledenvergadering te presenteren als de nieuwe voorzitter van 'Die Goude'. Bij het begin van de volgende bestuursvergadering vroeg Van Vliet echter om zonder verdere discussie of redengeving het genomen besluit omtrent zijn kandidatuur te herzien, omdat hij bij nader inzien niet beschikbaar was voor het voorzitterschap. Het interim-voortzitterschap van Houdijk werd daarop met een jaar verlengd.
Van Vliet verraste het bestuur op 28 oktober 1985 opnieuw met een onverwachte stap op de onroerendgoedmarkt. Net als eerder bij het huisje aan de Nieuwehaven, deelde hij de vergadering mee dat hij op eigen risico een middeleeuws pand had gekocht, te weten het voormalige onderkomen van het weekblad *Holland Silhouet* aan de Dubbele Buurt nummer 4 (DB4). Hij stelde voor de benedenverdieping voorlopig in te richten als representatieve ruimte van de Kring, waar de leden elkaar zouden kunnen ontmoeten. De ruimte zou ook gebruikt kunnen worden als verkooppunt voor de bundels en als vergaderruimte voor het bestuur en de redactie van de *Tidinge*. Voor de bovenverdieping had hij reeds een koper gevonden. Voor het benedengedeelte, bestaande uit een parterre en een grote kelder, zou 'Die Goude' een

Etalage van het pand Dubbele Buurt 4. Foto: Herman van Os.

bedrag van f 65.000,- via leningen bijeen moeten sprokkelen. De meeste bestuursleden toonden zich onmiddellijk enthousiast, al sprak een enkeling de vrees uit voor nadelige consequenties van een dergelijke aankoop voor andere activiteiten. Aan het eind van de vergadering werden de bestuursleden meegetroond naar de historische locatie in het hartje van het oude Gouda, waar de mogelijkheden ter plekke verder werden verkend. Het bestuur zag het als een bijzonder aanlokkelijk perspectief om als vereniging na al die jaren eindelijk een eigen - en nog wel historisch - onderkomen te hebben. Nadat de mogelijkheden tot financiering waren onderzocht en als gunstig beoordeeld, werd de leden in een bijzondere algemene ledenvergadering op 7 januari 1986 toestemming gevraagd voor aankoop van het pandje aan de Dubbele Buurt. Hoewel er uit de zaal de nodige oppositie werd gevoerd door bezorgde leden, die vonden dat het geld beter aan de kernactiviteiten van de Kring konden worden besteed, ging de vergadering in ruime meerderheid akkoord. Al een maand later kon wethouder R. Harms het ingerichte verenigingsgebouw feestelijk openen.

De oppositie tegen de hernieuwde aankoop van onroerend goed door 'Die Goude' verstomde echter niet na deze opening. Oudgediende Scheygrond en een twaalftal medestanders (onder wie ook oud-voorzitter Bik) grepen de aflopende termijn van interimvoorzitter Houdijk aan om in een brief frontaal de aanval te openen op het dagelijks bestuur en zijn beleid. Zij presenteerden een eigen kandidaat (de munten- en penningendeskundige H.J. van der Wiel) voor het voorzitterschap, omdat zij tegen het aanblijven van Houdijk waren nu hij de stad had verlaten. 'Men zal nergens in Nederland een lokale historische vereniging vinden waarvan de voorzitter geen inwoner van de plaats is,' aldus de briefschrijvers. Ook keerden zij zich sterk tegen penningmeester Van Vliet, die naar hun mening te zeer zijn stempel had gezet op het beleid en louter oog had voor de vermeerdering van de financiën van de Kring. Zij herinnerden eraan dat dit nimmer het doel was geweest van 'Die Goude', maar dat de Kring 'in wezen een wetenschappelijke vereniging is'. Acties tot behoud van stadsschoon konden naar de mening van deze ontevreden leden beter overgelaten worden aan andere organisaties, zoals de Vereniging Behoud Stadsschoon. 'Het beleid van Die Goude', zo betoogde het dertiental in zijn brief, 'moet als hoofddoel hebben het bevorderen van de studie van de geschiedenis van onze stad en de publicatie daarvan in passende vorm'.[36]

De protesten van de dertien oud-gedienden vonden geen weerklank, noch bij het bestuur, noch bij de meerderheid van de leden. Houdijk toonde zich bereid de voorzittershamer te blijven hanteren voor een periode van vijf jaar. De exploitatie van het nieuw verworven pandje werd energiek ter hand genomen door een aantal verse krachten binnen het bestuur, onder wie de leraar Nederlands K.I. Nauta, de bankman R.F. Stijnis, die het penningmeesterschap overnam van Van Vliet, rijksambtenaar en historicus N.D.B. Habermehl en de verpleegkundige D.G.M. Zwarts. Binnen korte tijd konden de eerste vruchten geplukt worden van de nu zichtbare aanwezigheid in de stad. De verkoop van bundels steeg aanzienlijk, terwijl ook het ledental een snelle groei te zien gaf.

Op het gebied van monumentenbehoud zette 'Die Goude' zich in de jaren tachtig onder meer in voor de bebouwing van de Vrouwensteeg en Kort Haarlem. Op de plek waar ooit de Noodgodskapel boven de Gouwe hing werd, na bemiddeling van de Kring, een op kosten van oud-voorzitter Bik vervaardigde koperen herinneringsplaquette aangebracht. Voorts raakte zij vanaf 1989 betrokken bij de restauratie van het poortgebouwtje van de voormalige Remonstrantse Kerk aan de Keizerstraat. Het was opnieuw Van Vliet die het bestuur wist te interesseren voor dit project. De Kring kon het kleine monumentje voor het symbolische bedrag van één gulden kopen, mits zij de kosten van het herstel op zich nam. Hoewel op vele manieren werd gezocht naar de benodigde fondsen en er onder andere hulp kwam van serviceclub De Kiwani's, kon noch het benodigde

Plaquette van de Noodgodskapel. Op initiatief van oud-voorzitter J.G.W.F. Bik in 1989 bevestigd aan de Noodgodsbrug.

geld, noch een geschikte gebruiker gevonden worden. Uiteindelijk moest 'Die Goude' het initiatief aan anderen laten. Het eigen monumentenbezit leverde inmiddels de nodige kopzorgen op. Zo vroeg de kelder van het pandje aan de Dubbele Buurt door vochtproblemen voortdurende aandacht en moest ook vaker dan verwacht onderhoud gepleegd worden aan het pandje 'De Eendragt'.
De beschikbaarheid van een eigen verkooppunt deed bij 'Die Goude' al snel de behoefte aan nieuwe uitgaven toenemen, omdat de voorraad oude bundels snel slonk. Het probleem van ontbrekende kopij kon omzeild worden, toen De Jong de hand wist te leggen op een verzameling foto's van de fotograaf Henri de Louw (1851-1944) en Jérôme Kiebert (1843-1889), die behoorden tot de oudste van Gouda. Ondanks het afwijkende karakter en andere formaat van het fotoalbum, besloot het bestuur in 1987 het boek uit te geven als twintigste verzameling in de reeks *Bijdragen*. Twee jaar later zou de Kring voor het eerst sinds lange tijd weer een artikelenbundel uitgeven. Aanleiding was de oprichting van een landelijke Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis (VNK), waarbij 'Die Goude'-bestuurslid Abels nauw betrokken was. Ter gelegenheid van haar oprichtingsvergadering, die op 22 april 1989 plaatsvond in de Sint-Janskerk, presenteerde deze VNK gezamenlijk met 'Die Goude' een bundel artikelen over de Goudse kerkgeschiedenis. Met deze twee bundels en een inmiddels tot een serieus tijdschrift uitgegroeide *Tidinge* werd geprobeerd de nu snel in de richting van de achthonderd leden groeiende achterban van 'Die Goude' waar voor haar geld te geven. De Kring leek zich met deze toegenomen activiteit en met het pand aan de Dubbele Buurt een vaste plek verworven te hebben in het hart van Gouda en de Gouwenaars.

Fase 4: Geschiedschrijvers en monumentendrijvers (1991-2002)

Aan de aanwezigheid van 'Die Goude' aan de Dubbele Buurt kwam in 1990 tamelijk onverwacht een einde. De aanzet daartoe werd niet zozeer gegeven vanuit de Kring, maar door de gemeente Gouda, die op zoek was naar 'gebruikers' van het oude stadhuis op de Markt. Door de verhuizing van gemeentelijke diensten naar de nieuwe stadskantoren dreigde voor dit middeleeuwse monument verkommering en leegstand. Het gebouw zou alleen nog gebruikt worden voor raadsvergaderingen, trouwerijen en ander representatieve doeleinden. Bij een toevallige ontmoeting tussen stadhuisbeheerder F. van den Heuvel en penningmeester Stijnis ontstond de idee dat 'Die Goude' een rol zou kunnen spelen bij de 'verlevendiging' van het monument. In concreto werd daarbij gedacht aan het verzorgen van rondleidingen voor toeristen en andere belangstellenden op zaterdagen en donderdagavonden. In ruil daarvoor zou de Kring een boekentafel mogen inrichten, de beschikking krijgen over vergaderruimte in het gebouw en de Agnietenkapel voor lezingen mogen gebruiken. Uiteindelijk werd met de gemeente overeengekomen hiermee eerst een tijdlang proef te draaien.[37]
Het bestuur stond nu voor de keus om dit aanbod van de gemeente te accepteren of

actief te blijven vanuit het eigen onderkomen aan de Dubbele Buurt. De beslissing werd vergemakkelijkt door de mededeling van Van Vliet, dat hij wel een koper wist voor het destijds door hem verworven pandje. De geïnteresseerde koper bleek de eigenaar te zijn van het aanpalende gokpaleis, die een aantrekkelijke prijs bood. Nadat het bestuur enige schroom had overwonnen om met deze partner in zee te gaan, bevreesd als men was voor afkeurende reacties van sommige leden, werd uiteindelijk onder druk van de makelaar tamelijk overhaast besloten het aanbod te accepteren. Daarbij zag Van Vliet goede kansen om een deel van de opbrengst te besteden aan het remonstrantse poortgebouwtje, waarvan de restauratie maar niet wilde vlotten. Verder ging zijn voorkeur ernaar uit het geld te reserveren voor de aankoop van een nieuwe locatie voor 'Die Goude', waarvoor hij reeds enige alternatieven op het oog zei te hebben. Zijn medebestuurders zagen echter meer in een definitief pied-à-terre in het Goudse stadhuis.[38]

Openstelling van het stadhuis door 'Die Goude'. Voor de deur voorzitter A.J.M. Houdijk. Links in de deuropening P.H.A.M. Abels. Foto: Pim Mul.

De beslissing tot het afstoten van het eigen onderkomen aan de Dubbele Buurt kwam zo snel tot stand, dat vice-voorzitter De Jong zich na terugkeer van zijn vakantie voor een voldongen feit geplaatst zag. Hij was hierover zeer misnoegd. In een brief verweet hij zijn medebestuursleden onverantwoord en onbehoorlijk handelen. Naar zijn mening hadden zij een dergelijk besluit pas na afloop van de met de gemeente overeengekomen proefperiode mogen nemen. Dat er zelfs al een persbericht was uitgegaan over deze zaak, had hem ook persoonlijk in verlegenheid gebracht. Hij had namelijk kort tevoren het bedrijf Hewlett Packard bereid gevonden om als sponsor f 10.000,- beschikbaar te stellen voor onder meer de restauratie van de kelder van het pand Dubbele Buurt 4 en de directie van dit bedrijf had nu uit de krant moeten vernemen dat de Kring het pandje had verkocht. Bij al deze ongenoegens speelde ook nog eens mee, dat het bestuur tot ergernis van De Jong had besloten een te schrijven populair boekje over de geschiedenis van Gouda tegen betaling uit te besteden aan een commercieel werkend auteur. Hij was van mening dat er binnen het bestuur voldoende personen zaten die in staat zouden zijn zo'n boekje te maken en bereid waren de honoraria daarvoor - net zo als hij met verschillende van zijn boekjes had gedaan - in de verenigingskas te storten. Dit alles tezamen bracht De Jong tot het besluit met onmiddellijke ingang te bedanken als bestuurslid én als hoofdredacteur van de *Tidinge*.[39]

In de discussie over de verhuizing van 'Die Goude' naar het stadhuis speelde op de achtergrond overigens ook nog de vrees van sommige bestuursleden mee, dat de Kring door een samenwerking met de gemeente haar onafhankelijkheid zou verliezen. Met name degenen die zich inzetten voor monumentenbehoud waren bang dat zij bij de geregelde discussies hierover met de gemeente geremd zouden kunnen worden door vrees voor de relatie met de nieuwe 'huisbaas'. Dit risico werd echter op de koop toegenomen, omdat er vele voordelen tegenover stonden. De Kring hoefde zich voortaan minder te bekommeren om onroerendgoed-perikelen en kon mensen en middelen weer meer inzetten voor de traditionele kernactiviteiten. Als pleitbezorger van een actief monumenten-aankoopbeleid zag ook Van Vliet in deze nieuwe situatie geen rol meer

Presentatie van de bundel over Gheraert Leeu. Van links naar rechts: voorzitter A.J.M. Houdijk, redacteur P.H.A.M. Abels, eindredacteur K. Goudriaan, wethouder J.G. Potharst, twee auteurs en redacteur N.D.B. Habermehl.

voor zichzelf weggelegd. Hij bedankte eveneens nog in 1990 voor het bestuurslidmaatschap.
De aandacht van 'Die Goude' ging vanaf dat moment weer meer uit naar het stimuleren en uitvoeren van historisch onderzoek. De *Tidinge* werd in handen gelegd van een nieuw bestuurslid, J.M. Rebel, die werd bijgestaan door de drie historici binnen het bestuur, Van Dolder-de Wit, Habermehl en Abels. Het laatstgenoemde trio spande zich eveneens in om een nieuwe artikelenbundel te realiseren, die moest verschijnen ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van de Kring in 1992. Ook werd vanaf december 1991 een intensief samenwerkingsverband aangegaan met de Vrije Universiteit Amsterdam. Universitair docent K. Goudriaan had daartoe het initiatief genomen, in verband met een door hem met enkele collegae en studenten voor te bereiden herdenking van de middeleeuwse Goudse boekdrukker Gheraert Leeu in 1993. De contacten leidden ertoe dat er gezamenlijk een congres over Leeu werd voorbereid alsmede een speciale expositie in Museum Het Catharina Gasthuis en de uitgave van een herdenkingsbundel.
De gang van zaken rond de Leeu-herdenking was kenmerkend voor de steeds meer op samenwerking met andere partijen gerichte koers welke 'Die Goude' vanaf haar overgang naar het stadhuis was ingeslagen. Binnen de eigen gemeentegrenzen werd het eerst contact gezocht met de Oudheidkundige Werkgroep (later Archeologische Vereniging) 'Golda' en daarna met de Stichting Vrienden van Archief en Librije. Er werd overlegd over meer samenwerking en aanvankelijk zelfs over de uitgave van een gemeenschappelijk tijdschrift of jaarboek. Uiteindelijk liep dit initiatief op niets uit, omdat de deelnemende partijen vreesden dat zo'n blad ten koste zou gaan van hun eigen profiel én ledenbestand. De Kring ging in deze jaren ook met vele andere verwante verenigingen relaties aan. Zo nam V. Pijls in 1987 namens 'Die Goude' zitting in de Stichting Open Monumentendag en werd in voorkomende gevallen samengewerkt of overlegd met onder andere Kunstcentrum Burgvliet, de Museumvrienden, de Coornhertstichting, het

Verzetsmuseum, de stichting SPOOR en de Vereniging Behoud Stadsschoon. Ook presenteerde de Kring zich voortaan met een eigen stand tijdens de jaarlijkse Cultuurmarkt om de Sint-Janskerk. Zelfs internationaal werden nu contacten aangeknoopt, vooral met zustervereningingen in de Goudse partnersteden Solingen, Gloucester en Kongsberg.
De betrokkenheid van de leden bij de vereniging nam na de verhuizing naar het stadhuis zeker niet af. Een grote groep geïnteresseerden meldde zich voor de zaterdagse stadhuisdiensten. Penningmeester Stijnis nam jarenlang hun inroostering, opvang en toerusting voor zijn rekening. Als handreiking voor de rondleiders en bezoekers schreef hij een boekje over het interieur van het stadhuis. Het aantal bezoekers dat kon worden begroet varieerde sterk en was in hoge mate seizoensafhankelijk. De verkoop van boeken verliep bevredigend en het ledental bleef ook in deze nieuwe situatie gestaag stijgen. In 1991 kon het 800ste lid worden ingeschreven. De Agnietenkapel bleek een bijzonder geschikte locatie voor de lezingen, waardoor de Kring - ongeacht het thema van de avond - kon rekenen op een vaste cliëntèle van zeker honderd personen.

Stand van 'Die Goude' op de Cultuurmarkt 1993. Voor de kraam voorzitter A.J.M. Houdijk. Achter de kraam C.J. Boogert (links) en N.D.B. Habermehl.

De viering van het zestigjarig jubileum op 5 oktober 1992 in de Goudse schouwburg betekende een nieuwe impuls voor de vereniging. De leden mochten de artikelenbundel *In de stad van Die Goude* gratis afhalen. Enige verbazing wekte het overigens bij het bestuur, dat slechts tweederde van de achterban van de Kring hiervoor de moeite nam. Daar stond echter tegenover dat de bij deze gelegenheid gevoerde - wijkgerichte - ledenwerfactie het 900ste lid binnen boord kon worden gehaald.[40] Ook in financieel opzicht stak dit jubileum zeer gunstig af tegenover de ervaringen van tien jaar daarvoor, hetgeen vooral te danken was aan de geslaagde fondswerving voor de bundel en een royale sponsor - Data Gold - die de onkosten voor de viering in de schouwburg voor haar rekening nam. De baten van het feest stelden de Kring zelfs in staat als een soort ereschuld alsnog een bescheiden bijdrage te leveren aan de restauratie van het remonstrantse poortgebouwtje. Ook werd de actie 'Red een archiefstuk' van de Vrienden van Archief en Librije ondersteund met de financiering van de restauratie van een zeventiende-eeuws Kamerboek.[41]
De zorg van het Kringbestuur voor monumenten kreeg in deze jaren geleidelijk een ander karakter. Met name met hulp en advies van C. Docter ging 'Die Goude' zich meer en meer toeleggen op bemoeienis met stadsvernieuwingsprojecten. Dat geschiedde onder meer door deelname aan inspraakavonden, het geven van commentaar op gemeentelijke plannen, het voeren van procedures in het kader van bestemmingsplannen en het zoeken van medestanders. Bekommernis om de bebouwingsplannen voor

Bestuur in 1992. Staand van links naar rechts: V. Pijls, K.I. Nauta (vice-voorzitter), C. Docter, P.H.A.M. Abels, N.D.B. Habermehl en J.M. Rebel. Zittend van links naar rechts: C.J. Boogert, H.A. van Dolder-de Wit (secretaris), A.J.M. Houdijk (voorzitter), R.F. Stijnis (penningmeester) en D.G.M. Zwarts. Foto: Jan Romeijn.

het Bolwerk vormden daarbij vanaf 1992 een constante in de activiteiten van de Kring. Maar er was ook bemoeienis met onder meer het Bestemmingsplan Zuidelijk IJsselfront, de Van Tilburglocatie in de Keizerstraat, het Bestemmingsplan Baanstraat, het Bestemmingsplan Binnenstad-West, het Bereikbaarheids- en circulatieplan binnenstad, de samenvoeging van Monumentencommissie en Welstandscommissie, het behoud van de GEB-panden aan de Hoge Gouwe ('de Goudsche Lichtfabrieken'), de laatste schoorsteen van de Unichema, de Verheullocatie, de Jozefbuurt en de Stolwijkersluis.
Dat vanaf 1997 op de begroting van 'Die Goude' een vast bedrag werd gereserveerd ten behoeve van te voeren juridische procedures, laat zien dat de inzet van de Kring in de sfeer van monumentenbehoud een heel andere vorm had gekregen. Het bestuur richtte zich niet langer op de ondersteuning van restauratieprojecten, maar fungeerde min of meer als waakhond die vroegtijdig blafte wanneer onverantwoorde aantastingen van het historische stadsgezicht dreigden. Zonodig werden daarbij ook andere partijen gealarmeerd of werd een gang naar de rechter gemaakt. Nadat Docter en Houdijk de inzet van de Kring als eersten in

Zoutmanstraat (Josephbuurt), circa 1930.

deze richting hadden omgebogen, ontpopte met name Westhavenbewoner Rebel zich als de grote aanjager op dit terrein, later opgevolgd door J.L.C.N.M. Suijs, P. Wieringa en bestuursadviseur V. Poolen.
De formule van een samenwerkingsverband rond een congres, expositie en bundel kon na de succesvolle Leeu-herdenking korte tijd later reeds herhaald worden rond het thema Tweede Wereldoorlog. Samen met directeur J.H.K. van Keulen van het Zuid-Hollands Verzetsmuseum werd in juni 1993 het plan opgevat nu eindelijk ook Gouda een blik in zijn eigen oorlogsgeschiedenis te geven. Het boek dat de Kring kort na de oorlog tevergeefs had trachten te maken, zou er nu eindelijk komen. Ditmaal kwam er geen artikelenbundel, maar werd het verhaal verteld door drie auteurs: M.J. van Dam, H.C. van Itterzon en H.J. Maarsingh. Hoe groot de honger was naar een dergelijke uitgave bleek al bij de presentatie en de opening van een bijzondere tentoonstelling. Alle 1.250 exemplaren werden in een mum van tijd verkocht. De vele, soms emotionele, reacties van lezers brachten hoofdauteur Van Dam zelfs tot enkele postscripta in de *Tidinge*.
Ondanks dit succes begon het ledental van 'Die Goude' rond 1995 voor het eerst sinds de in 1986 ingezette groei weer een dalende lijn te vertonen. In twee jaar tijd verloor de vereniging ruim honderd leden en zakte het totaal naar 830. Voor een deel waren dit 'verse' leden die rond het jubileum aangeworven waren en nu alweer bedankten. Vicevoorzitter Nauta lanceerde daarop een ludiek plan om verder ledenverlies tegen te gaan: hij bepleitte de instelling van een ledenstop bij duizend, om zo het lidmaatschap van de Kring begerenswaardig te maken.[42] Zijn creatieve voorstel durfde het bestuur echter niet over te nemen. Wel werd op 19 februari 1996, op dezelfde vergadering waarop het overlijden werd herdacht van Scheygrond, het laatst levende lid van het eerste uur, besloten een jonge generatie studenten van de Haagse Hogeschool, afdeling HEAO, in te schakelen om een publieksonderzoek te verrichten. Zij zouden als stageopdracht moeten bedenken hoe de Kring zou kunnen groeien naar 1.500 leden. Daartoe dienden zij onderzoek te verrichten naar de oorzaken van de huidige stagnatie en de interesse onder potentiële leden alsmede hun verwachtingen moeten peilen. Ook werd een vergelijking gevraagd met de situatie in andere steden wat betreft de verhouding tussen inwoner- en ledental. De uitvoering van het onderzoek liet evenwel nog geruime tijd op zich wachten.
In de tussentijd werden andersoortige activiteiten ontwikkeld om belangstelling voor 'Die Goude' te wekken Nog in hetzelfde jaar werd door een van de nieuwe bestuursleden, archivaris J.H. Kompagnie, geëxperimenteerd met het organiseren van een Historisch Café. Naar voorbeeld van dergelijke bijeenkomsten in andere steden zou daarbij elk kwartaal in een ontspannen horecasfeer gesproken en gediscussieerd worden over historische thema's. Als locatie koos de Kring voor museumcafé 'La Résistance', verbonden aan het Verzetsmuseum. Na een bemoedigende start met circa 45 deelnemers, ebde de belangstelling weg en kwam er al snel een eind aan de serie bijeenkomsten. Kompagnie liet zich door deze tegenslag echter niet ontmoedigen in zijn activiteiten voor 'Die Goude'. Als hoofdredacteur van de *Tidinge* wist hij dit blad uit te bouwen tot een qua vormgeving en inhoud meer dan volwaardig historisch tijdschrift.
Kansrijk maar gewaagd was voorts het voorstel van Habermehl en Kompagnie om Gouda na twee eeuwen eindelijk weer een nieuwe stadsgeschiedenis te bezorgen. Op 11 november 1995 dienden zij hiervoor een projectvoorstel in bij het bestuur. Het plan bestond uit twee fasen: het vervaardiging van een manuscript en de uitgave van het boek. Voor een periode van vier jaar zou de Kring jaarlijks een bedrag van f 15.000,- reserveren als bijdrage aan de onkosten, terwijl bij de gemeente werd aangeklopt voor de ondersteuning van een projectsecretaris. In de tweede fase zou dan geprobeerd worden een uitgever te interesseren voor de uitgave en kon gestart worden met fondswer-

ving. Het bestuur was bereid de gevraagde f 60.000,- te reserveren. Ook werden met Goudriaan, Abels, Kompagnie en Habermehl vier eindredacteuren aangetrokken, die tot taak kregen auteurs voor de drie onderscheiden delen (periodes) te vinden.
De gemeente Gouda toonde zich ontvankelijk voor het verzoek om een projectsecretaris te leveren. De als zodanig aangestelde J.W.E. Klein kreeg een werkplek bij het Streekarchief Hollands Midden, hetgeen het begin vormde van een intensievere samenwerking tussen Kring en archief. Een van de eerste resultaten daarvan was de ondertekening van een overeenkomst om het verenigingsarchief van 'Die Goude' aan het streekarchief in bewaring te geven. In een latere fase van het project werd zelfs een speciale zaterdagopenstelling geregeld voor de onderzoekers die bijdragen leverden aan de stadsgeschiedenis. Ter vergemakkelijking van hun werk rondde de projectsecretaris versneld de samenstelling van een speciale bibliografie af, waarin de titels van ruim vierduizend boeken en artikelen over de geschiedenis van Gouda werden opgenomen. Dit bibliografisch hulpmiddel werd ook opgenomen in de reeks *Bijdragen*.
De activiteiten ter voorbereiding op de stadsgeschiedenis gaven een enorme impuls aan het historisch onderzoek. Bestuurslid Abels vervaardigde een transcriptie van een onuitgegeven handschrift van de achttiende-eeuwse Goudse geschiedschrijver Ignatius Walvis over de lotgevallen van de protestanten in Gouda. In aansluiting daarop boden de oud-katholieke historici M.F.G. Parmentier en J.J. Hallebeek 'Die Goude' aan om ook een ander manuscript van Walvis, over het Aartspriesterdom Gouda, als bundel uit te geven. Gedrieën stelden de Walvis-bewerkers vervolgens ook nog de uitgave van het hoofdwerk van deze oud-katholieke pastoor, de *Goudsche en andere daartoe dienende katolijke kerk-zaeken*, in het vooruitzicht. De bewerking van dit dikke handschrift zal echter nog enkele jaren in beslag nemen. Met de uitgave van ook nog een bundel van X. van Eck over de kerkelijke kunst in de Goudse katholieke schuilkerken, was het onderliggende materiaal voor de hoofdstukken in de stadsgeschiedenis over het kerkelijke leven in Gouda in elk geval ruim voorhanden.
Intussen kreeg de samenwerking van 'Die Goude' met verwante verenigingen in de stad vanaf 1999 een nieuwe impuls. De organisatie van een gezamenlijk Historische Dag vormde de opmaat voor een initiatief tot oprichting van het Historisch Platform, waarin zeventien stichtingen en verenigingen hun inspanningen op geschikte momenten en plaatsen trachtten te bundelen.[43] Ook beoogden zij de uitgave van een gemeenschappelijk jaarboek. Als eerste voorzitter van het Historisch Platform, waarvan de stichtingsakte in september 2000 bij de notaris werd gepasseerd, fungeerde 'Die Goude'-bestuurslid M.J.T. van Loon. De leden van het platform vonden virtueel onderdak bij de nieuwe website van 'Die Goude', die in 2001 in de digitale steigers werd gezet. Rond dezelfde tijd werden binnen het bestuur opnieuw de mogelijkheden besproken om op enigerlei wijze aansluiting te vinden bij de snel groeiende Marokkaanse gemeenschap in de stad.
Terwijl de Kring aldus op velerlei gebied aan de weg timmerde, onderging de samenstelling van het bestuur enkele ingrijpende wijzigingen. In februari 2000 kondigde voorzitter Houdijk aan dat hij op de volgende jaarvergadering zijn functie wilde neerleggen, een jaar voordat zijn termijn zou aflopen. Ooit aangetreden om voor één jaar als interim-voorzitter te fungeren als tijdelijke opvolger van Bik, had deze Zoeterwoudse burgemeester uiteindelijk veertien roerige jaren leiding gegeven aan de Kring. De enige tegenprestatie die hij van zijn medebestuurders verlangde, was dat zij één keer per jaar de stad zouden verlaten om bij hem thuis in Zoeterwoude te vergaderen. Nu hij zijn burgemeestersketting afdeed achtte hij het ook tijd zijn voorzittershamer van de Kring in te leveren. Binnen het bestuur bestond alle begrip voor deze beslissing, al was er nog geen voorbestemde opvolger. Vice-voorzitter Nauta toonde zich echter bereid het voorzitterschap gedurende een interim-periode op zich te nemen, terwijl M.J.T. van Loon als vicevoorzitter zou optreden.

De nieuw-benoemde voorzitter K.I. Nauta (links) overhandigt scheidend voorzitter A.J.M. Houdijk (rechts) de oorkonde behorend bij het ere-lidmaatschap. Foto: Martin Droog.

Een jaar later werd 'Die Goude' getroffen door de zwaarste slag uit haar geschiedenis, toen K.I. Nauta op 28 februari 2001 plotseling overleed. Deze markante Fries had zestien jaar lang met zijn geheel eigen bestuursstijl en fabuleuze retorische gaven kleur gegeven aan de bestuursvergaderingen. Zijn overlijden betekende een groot verlies voor de vereniging. Er moesten diverse noodverbanden worden gelegd om ervoor te zorgen dat zijn vele taken werden overgenomen. Van Loon kon wegens drukke werkzaamheden en het voorzitterschap van het Historisch Platform de voorzittershamer niet overnemen, reden waarom Habermehl uiteindelijk op verzoek van zijn medebestuurders deze taak op zich nam. In lijn met de aanbevelingen in het inmiddels verschenen rapport van de HEAO-stagiaires, zou hij weldra de aanzet geven tot een verdere uitbreiding van en taakverdeling binnen het bestuur.
Een drietal gebeurtenissen in 2002 markeerden de afsluiting van deze vierde fase in de geschiedenis van 'Die Goude'. Met de verkoop van het pandje 'De Eendragt' aan de Nieuwehaven aan de bewoner van dat moment, nam de Kring definitief afscheid van haar eigen actieve aandeel in monumentenaankoop en -restauratie. In weerwil van zijn naam, had dit kleine monumentje regelmatig aanleiding gevormd voor stevige meningsverschillen binnen het bestuur, omdat de vele verwachte én onverwachte onderhoudsonkosten zwaar op de begroting drukten. Met de verschijning van *Duizend jaar Gouda. Een stadsgeschiedenis* als dertigste bundel in haar bestaan, legde de Kring na zeventig jaar eindelijk de kloeke integrale stadsgeschiedenis op de plank, waarnaar door verschillende generaties historisch geïnteresseerden binnen de vereniging al zo lang werd uitgezien.
Tot slot werd de afsluiting van deze periode ook met een naamsverandering van de vereniging bezegeld.
De aanduiding 'Oudheidkundige Kring' werd al geruime tijd door menigeen als minder geschikt beschouwd. Reeds de groep-Scheygrond, die in 1986 bezwaar maakte tegen de koers van het bestuur, signaleerde in haar protestbrief dat deze naam eigenlijk onjuist was, 'want oudheidkunde is archeologie. Historische Kring zou een betere naam zijn geweest'. In 1999 signaleerde Van Dolder-de Wit in een bestuursvergadering dat de naam van de Kring jongeren zou afschrikken. Zij pleitte er vervolgens met succes voor de naam van de Kring statutair te wijzigen in

Burgemeester W.M. Cornelis (rechts) neemt het eerste exemplaar van de stadgeschiedenis in ontvangst uit handen van voorzitter N.D.B. Habermehl (links). Foto: Pim Mul.

'Historische Vereniging Die Goude'. 'Het zal ons helpen van het elitaire, wat nuffige imago af te komen', zo was haar verwachting. Uiteindelijk ging ook de ledenvergadering, met slechts één stem tegen, hiermee akkoord.[44]

Balans

In de eerste zeventig jaar van haar bestaan heeft de Oudheidkundige Kring op velerlei manieren zichtbaar gemaakt hoe inwoners van Gouda zich rekenschap gaven van het eigen stedelijk verleden en zich inzetten voor het behoud van kenmerkende overblijfselen daarvan. Het accent lag daarbij aanvankelijk op gedegen archiefonderzoek en de publicatie van de resultaten in boekvorm. Onder invloed van de veranderende tijden verschoof het accent op den duur naar een actieve inzet voor monumentbehoud, waarbij de Kring zich niet alleen in woord, maar ook in daad ging bemoeien met de restauratie van kleinere en grotere monumenten. Deze omslag in de activiteiten ging ten koste van de oorspronkelijk doelstelling om de kennis over de Goudse geschiedenis te vergroten en te verspreiden. Na 1990 werd met succes gezocht naar een betere balans tussen beide hoofdstromen binnen het bestuur. Geleidelijk werd duidelijk dat 'Die Goude' zich vertilde aan de aanschaf en het onderhoud van monumenten en dat een andersoortige, waakhondachtige rol in de sfeer van monumentenzorg haar meer op het lijf was geschreven. Het eigen onroerend goed werd daarop afgestoten, hetgeen echter niet wil zeggen dat deze investeringen - waaraan vele leden in de vorm van renteloze leningen hadden bijgedragen - niet rendabel zijn geweest. Door de prijsontwikkeling op de huizenmarkt leverde de verkoop van de panden de Kring een aanzienlijk kapitaal op, dat vervolgens uitstekend gebruikt kon worden ter financiering van zowel de geschiedschrijving als van de activiteiten tot behoud van Gouda's stadsschoon.
Voor de toekomst staat de in Historische Vereniging herdoopte Kring voor nieuwe vragen en opgaven. Zij zal het elitaire imago, dat de vereniging in het verleden blijkbaar aankleefde, moeten afschudden, wil zij een groter publiek bereiken. Daarvoor zal de leden via de *Tidinge* als verenigingsblad en ook via nieuwe uitgaven een gevarieerd scala aan publicaties gepresenteerd moeten worden, die meer dan voorheen ook appelleren aan de behoefte aan herkenning en gevoelens van nostalgie. De vereniging zal daarnaast de blik ook buiten de oude binnenstad moeten gaan richten, waar ook veel stadsschoon

Bestuur in 2002. Van links naar rechts: A. van den Brink, J.H. Kompagnie, J.L.C.N.M. Suijs, H.A. van Dolder-de Wit, C.J. Boogert (secretaris), N.D.B. Habermehl (voorzitter), V. Poolen, M.J.T. van Loon (vicevoorzitter), H.M. Vente, P. Wieringa, J.G. Potharst en R.F. Stijnis (penningmeester). Foto: Mariëlle Stijnis.

valt te ontdekken en te beschermen. De recente aandacht voor de toekomst van de Stolwijkersluis[45] vormt hiertoe een goede aanzet. Tot slot zal ook geïnvesteerd moeten worden in de eigen professionaliteit om effectief en in goede samenwerking met andere partijen, de gemeente Gouda incluis, bij te dragen aan een zorgvuldige omgang met de historische schatten in en rond de stad.

Bijlage: Bestuursleden, redacteuren en excursieleiders (1932-2004)

Samengesteld door Henny van Dolder-de Wit

Voorzitters: J. Smit, J.G.W.F. Bik, A.J.M. Houdijk, K.I. Nauta, N.D.B. Habermehl.

Vice-voorzitters: B.M.J. van Rooy, A.R. van de Putte, A. Scheygrond, M.G.C.J. de Jong, K.I. Nauta, M.J.T. van Loon, A.van den Brink.

Secretarissen: H. de Groot, P. van Balen, J.H. Carlier, J.H. Meter, C. van der Weyden, J.L. van Eijk, A.R.W. Meindert, J.A.M. Pel-Carlier, H.A. van Dolder-de Wit, C.J. Boogert, H.M. Vente.

Penningmeesters: D.A. Goedewaagen, B.A. Veerman, G.C. van Vliet, R.F. Stijnis.

Bestuursleden: P.H.A.M. Abels, R. Andringa, N.S. Bezemer, P.J. Bijlo, G.A.C. Blok, G. Bouwmeester, S.G. Brummel, C. Docter, J.I. van Doorninck, D. van Heel, C.W. Hesselink-Duursma, M. van Hoogstraten, H.C. van Itterzon, D.L. de Jong, J.H. Kompagnie, J.C. van Loenen, P.D. Muylwijk, M.E. Otten-Alkema, J.F. van de Pol, V. Poolen, J.G. Potharst, V. Pijls, J.M. Rebel, L.J. Schouten, J. Spijkerboer, J.L.C.N.M. Suijs, H.J. Uljee, W. Veerman, H.L. van Vliet, P. de Vos, P. Wieringa, D.G.M. Zwarts.

Redacteuren *Tidinge*: P.H.A.M. Abels, H.A. van Dolder-de Wit, N.D.B. Habermehl, M. van Hoogstraten, A.J.M. Houdijk, M.G.C.J. de Jong (hoofdredacteur), J.H. Kompagnie (hoofdredacteur), L.C. Mijderwijk, J.M. Rebel (eindredacteur).

Redacteuren *Bijdragen*: P.H.A.M. Abels, P. van Balen, J.G.W.F. Bik, G.A.C. Blok, J.H. Carlier, H.A. van Dolder-de Wit, P. van Eijk, J.E.J. Geselschap, D.A. Goedewaagen, K. Goudriaan, N.D.B. Habermehl, G.C. Helbers, D.L. de Jong, J.H.K. van Keulen, J.H. Kompagnie, L.B. Korstanje, H. Maaskant, P.D. Muylwijk, A.R. van de Putte, B.A. Rosier, A. Scheygrond, G. Schrijvers, W. Vrijenhoeff, C. van der Weyden, F. de Wilde, A.P.F. Wouters, R. Wybrands.

Excursieleiders: J.I. van Doorninck, P.J. Bijlo, M. van Hoogstraten, S.G. Brummel, N.J. Bosma, R.F. Stijnis, H.M. Vente.

Noten

1 Geschiedkundige Vereniging Die Haghe (1890), Vereniging Oud-Dordrecht (1892) Vereniging Oud-Leiden (1902), Historisch Genootschap Roterodamum (1917).
2 Streekarchief Hollands Midden, Archief Historische Vereniging 'Die Goude', Notulen bestuursvergadering d.d. 4 november 1932 en 1 maart 1933.
3 *Oudheidkundige Kring 'Die Goude'. Eerste Verzameling Bijdragen* (Gouda z.j. [1934]) 7.
4 In de reeks notulen van 'Die Goude' zit een hiaat over de jaren 1935-1939. De reden hiervan is onbekend, maar zou te maken kunnen hebben met het vertrek van secretaris H. de Groot. Deze werd in juni 1939 door het bestuur gemaand bezittingen van de Kring terug te geven en werd in oktober van dat jaar weggestemd als bestuurslid.
5 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 5 april 1939.
6 *Oudheidkundige Kring 'Die Goude'. Tweede Verzameling Bijdragen* (Gouda 1940) 5-6.
7 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 9 april 1941.
8 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 27 maart 1942.
9 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 1 april 1945.
10 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 1 februari 1947.
11 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 23 maart 1946.

12 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 20 januari en 23 april 1948.
13 *Mag het historische karakter van Gouda worden aangetast? Beschouwingen naar aanleiding van de raadsbesluiten tot demping van de grachten langs de Naaierstraat, Achter de Vischmarkt, de Raam en het Nonnenwater.* Uitgave van de Oudheidkundige Kring 'Die Goude' te Gouda - mei 1951.
14 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 10 september 1954.
15 De goede relaties van 'Die Goude' met 'De Maze' dateerden uit de oorlogsjaren, toen de Rotterdammers voor hun jaarlijkse vergadering gastvrij werden ontvangen in Gouda. SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 22 juni 1943.
16 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 20 juli en 5 september 1957.
17 H.A. van Dolder-de Wit, *Dirck Volkertsz. Coornhert in Gouda*. Stichting Fonds Goudse Glazen (Gouda 1989) 2-3.
18 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 27 november 1954.
19 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 21 maart 1958.
20 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 12 oktober 1970.
21 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 18 augustus 1967.
22 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 11 februari 1972.
23 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 12 september 1972.
24 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 1 februari 1973.
25 Het voor de Gouwekerk gereserveerde bedrag zou uiteindelijk in kas blijven, doordat het gebouw in 1976 met onderhoudsplicht voor 1 gulden werd gekocht door de evangelist Johan Maasbach.
26 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 23 mei 1977.
27 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 10 november 1983.
28 Het archief van de Kleiwegkerk dook in de jaren negentig op in de antiquarenhandel. Een particulier kocht het voor f 4000,- aan, waarna het via tussenkomst van het bisdom Rotterdam alsnog in het Goudse streekarchief belandde.
29 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 12 juni 1984.
30 Een overzicht van deze kwestie, inclusief een weergave van een radiodebat tussen burgemeester K.F. Broekens en het 'Die Goude'-lid van de archiefcommissie P.H.A.M. Abels biedt de *Goudsche Courant*, 11 juni 1988, p. 17.
31 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 25 februari 1980.
32 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 2 maart 1983.
33 H.A. van Dolder-de Wit was overigens niet het eerste vrouwelijke bestuurslid van de Kring; dat was J.A.M. Pel-Carlier, dochter van voormalig secretaris J.H. Carlier, die in 1979 tot het bestuur toetrad.
34 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 9 augustus 1983.
35 De onthulling vond plaats op 27 augustus 1987 en werd verricht door G.C. Helbers. Zie: H.A. van Dolder-de Wit, *Dirck Volkertsz. Coornhert* in Gouda. Stichting Fonds Goudse Glazen (Gouda 1989) 4-5. SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 11 juni 1985 en 11 juni 1987.
36 SAHM, Archief 'Die Goude' , Map bestuursleden, d.d. 20 november 1986. De ondertekenaars waren A. Scheygrond, C.J. Matthijs, J.G.W.F. Bik, N. Bezemer, A. Brouwer, J.L. van Eijk, E.C. van de Berenkamp, B. Mesander, C. Hupkes, A. Jongerius, P. Weyer, L.B. Korstanje en J.A. Sas.
37 Genoemde afspraken werden uiteindelijk geformaliseerd in een overeenkomst tussen 'Die Goude' en de gemeente Gouda, d.d. 20 augustus 1991.
38 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 21 mei en 18 juni 1990.
39 SAHM, Archief 'Die Goude' , Map bestuursleden, bijlagen.
40 Het hoogste ledental dat 'Die Goude' wist te boeken dateert van januari 1994, toen 938 leden stonden ingeschreven.
41 SAHM, Oud archief Gouda, inv.nr, 51: Kamerboek 1621-1625. Tien jaar later ontstond er enige wrijving tussen 'Die Goude' en het archief, omdat onderzoekers die werkten aan de stadsgeschiedenis het op kosten van de Kring gerestaureerde boek niet mochten inzien, maar zich moesten behelpen met microfiches.
42 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 29 december 1993.
43 Bij het Historisch Platform zijn aangesloten: de Archeologische Begeleidingscommissie, Stichting Binnenhavenmuseum Turfsingel, Historische Vereniging 'Die Goude', Stichting Fonds Goudse Glazen, Stichting Geraert Leeu, Gemeente Gouda, afdeling Ruimtelijk Beleid, Archeologische Vereniging 'Golda', 'Hart van Holland' Gouda, Stichting Open Monumentendag, Stichting 'Oude begraafplaats', SPOOR, Stedelijke Musea Gouda, Streekarchiefdienst Hollands Midden, Verzetsmuseum, Volksuniversiteit Gouda, Stichting Vrienden van Archief en Librije en de VVV Gouda.
44 SAHM, Archief 'Die Goude' , Notulen bestuursvergadering d.d. 29 november 1999 en 6 november 2000.
45 Kees van Dam, Adri van den Brink, *De Stolwijkersluis. Toekomst voor een gespaard landschap* (Wageningen Universiteit 2004).